

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Jul i Nordsjælland

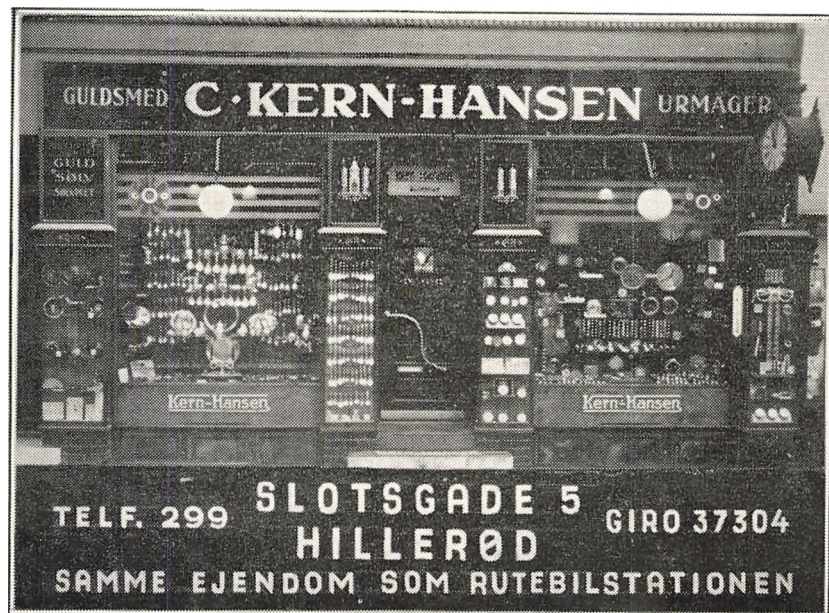
1. Aargang

Julen 1941

UDGIVET AF ERLAND GRIBSØ OG ERIK GRIBSØ

Festlige, flotte, fornemme, fornuftige og fordelagtige Julegaver

Ring til 299, og vi giver Dem Forslag og tilsender Dem gerne Udvalg

Lageret er større end nogensinde, alt er endnu Fredsvarer og Priserne rimelige

GRAM TÆPPER

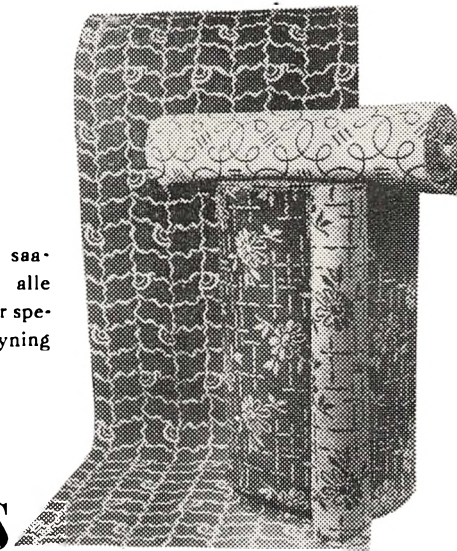
Et hyggeligt Hjem —

skabes ved Harmoni mellem Møbler og Tæpper. De danske Tæppers klare Farver og stilrene Mønstre giver altid frit Spillerum for den personlige Smag. I deres enkelte og smukke Udførelse passer disse danske Tæpper saavel til den klassiske som til vor Tids Møbelstil og vil overalt give et smagsikkert Udtryk for moderne Tæppekultur.

Vi har et smukt Udvalg i saavel afpassede Tæpper i alle Størrelser som Løberstoffer specielt egnede til Sømmensyning over hele Gulvet.

HERM. L. MELSKENS

Nordsjællands største Tæppelager

JUL I
NORDSJÆLLAND

UDGIVET AF
ERLAND GRIBSØ OG ERIK GRIBSØ

1941

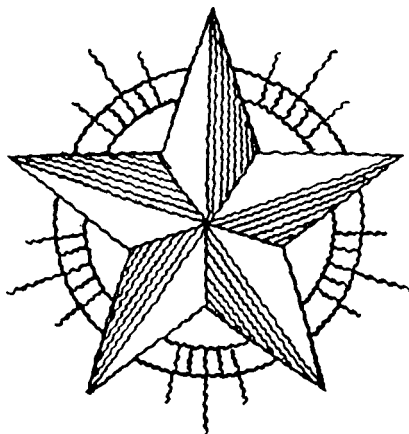
HILLERØD
C. NORDLUNDES BOGTRYKKERI
(OSWALD TERKELSEN)

INDHOLD

	Side
JULEEVANGELIET	3
Juvirente. Af Erl.	4
Det nye Hillerød paa Sandviggaard — en nordsjællandsk Ejendoms Historie. Af Einer Poulsen	5
En gammel Helsingør-Kontrajejerslægt. Af Quercus.....	10
Jul i Nordsjælland for 100 Aar siden. Af Anders Uhrskov.....	13
Et 100 Aarsminde fra Frederikssundegnen. Af Johs. E. Hagelsten	15
En Skattegravning Julenat ved Gilleleje. Af H. C. Terslin	18
Hos Madam Larssen paa Arresødal ved Juletid 1859. Af Erland Gribse .	19
Fra kongeligt Lystslot til Hamletmuseum. Af Sten Strube.....	22
Da Niels Højhorn kom i Julestemning. Af Georg Nordkild	24
Holger Drachmann og Rungsted-Fiskerne. Af H. C. Rosted.....	27
Nogle nordsjællandske Motiver i Malerkunsten. Af Ole Pierre d'Origny Lübecker	30
Julegilder i Nordsjælland — da Bedstefar var lille. Af J. Larsen.....	33

*

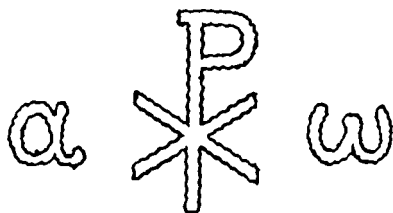
Forsidebillede: Vinterdag ved Vejen langs Esum Sø i Gribskov

Juleevangeliet.

Lukas 2. Kap. 1—20.

Men det skete i de Dage, at en Befaling udgik fra Kejser Augustus, at al Verden skulde skrives i Mandtal. (Denne første Indskrivning skete, da Kvirinius var Landshøvding i Syrien). Og alle gik for at lade sig indskrive, hver til sin By. Og ogsaa Josef gik op fra Galilæa, fra Byen Nazareth til Judæa til Davids By, som kaldes Bethlehem, fordi han var af Davids Hus og Slægt, for at lade sig indskrive tillige med Maria, sin trolovede, som var frugtfuld. Men det skete, medens de vare der, blev Tiden fuldkommet til, at hun skulde føde. Og hun fødte sin Søn, den førstefødte, og svøbte ham og lagde ham i en Krybbe; thi der var ikke Rum for dem i Herberget. Og der var Hyrder i den samme Egn, som laa ude paa Marken og holdt Nattevagt over deres Hjord. Og se, en Herrens Engel stod for dem, og Herrens Herlighed skinnede over dem, og de frygtede saare. Og Engelen sagde til dem: „Frygter ikke; thi se, jeg forkynnder eder en stor Glæde, som skal være for hele Folket. Thi eder er i Dag en Frelser født, som er den Herre Kristus i Davids By. Og dette skulle I have til Tegn: I skulle finde et Barn svøbt, liggende i en Krybbe.“ Og straks var der med Engelen en himmelsk Hærskares Mangfoldighed, som lovede Gud og sagde: „Være Gud i det højeste! og Fred paa Jorden! i Mennesker Velbehag!“ Og det skete, da Englene vare farne fra dem til Himmelen, sagde Hyrderne til hverandre: „Lader os dog gaa til Bethlehem og se dette, som er sket, hvilket Herren har kundgjort os.“ Og de skyndte sig og kom og fandt baade Maria og Josef, og Barnet liggende i Krybben. Men da de saa det, kundgjorde de, hvad der var talt til dem om dette Barn. Og alle de, som hørte det, undrede sig over det, der blev talt til dem af Hyrderne. Men Maria gemte alle disse Ord og overvejede dem i sit Hjerte. Og Hyrderne vendte tilbage, idet de priste og lovede Gud for alt, hvad de havde hørt og set, saaledes som der var talt til dem.

JUVLRENTE

Go'daev, Marejane, naa døv ligger der,
ja, Postin, han snakked' jo om'ed.
Jeg kender di Gneld, ja, jeg sæel har'ed her!
— forta'r sig ded gør'ed vel nok, men hvornær? —
jeg stod og drov Vand op, saa kom'ed!

Jeg aved' med Rasmes i Kaenen herhid,
for Veered er nyd'lig derydde:
jeg tror, ded har frossed en heel Øvvestid,
og Snøen den gnistrer og skinner saa hvid . . .
der ligger it Laev i vor Gydde!

Og nøv er'ed Juvl, ja, som Tidden dov gaaer,
og vi, ja, vi gaaer og bli'r gamle,
forledden saa filled' jeg itogfirs Aaer
— ded sees jo paa Ansejdt saavel som paa Haaer —
og Jeegt ka' man immeran samle!

Men døv, Marejane, er kuns niogtres
og er jo dov stadig den villest',
ja, ydde og inge der er døv te'res,
døv klarer den nok, ge' dig bare te'freds,
drik Huldete, ded er ded billest'!

Hva' sier døv? Kaffe? Ja, Tak ska døv ha'!
Døv tror, døv ku' drik' in Taar Kaffe?
Men Bønnerne, hvor faar døv Bønnerne fra? . . .
Se her er it Kaffe kort . . ., ded maa døv ta',
men køv, mens di er te' og skaffe!

Er.

Det nye Hillerød paa Sandviggaard — en nordsjællandsk Ejendoms Historie.

Fra »Torneroseslot« til
moderne Millionsygehus.

Af **Einer Poulsen.**

Redaktør Einer Poulsen giver i denne Artikel en Skildring af Sandviggaards Historie fra Begyndelsen af det 18. Aarhundrede til vor Tid — fra 1722, da den første Ejer købte en lille Schæfergaard, rev den ned og døbte den nye Gaard Sandviggaard, til nu, hvor Amtssygehusets vældige Mure rejser sig paa Gaardens Jorder.

I de sidste Aar har Hillerød faaet en ny Fløj i sin landskabelige Profil. Paa Sandviggaards Marker rejser Frederiksborg Amts Central-Sygehus sine lysegule Mure og røde Tegltage over Store Dyrehaves Trækroner, og naar Hillerød nu for den fjerne Beskuer dukker op mellem Nordsjællands Skove, har Slottets Spir, som forhen tonede først frem i Horisonten, faaet Selskab af Amtssygehusets høje Mure og Tage, der kan ses i endnu større Afstand fra Hillerød end Slotsspirenes fire Kegler. Det smukke Amtssygehus paa Sandviggaard er det største Bygningsværk, der er opført i Nordsjælland, siden Frederik den 2. og Christian den 4. byggede Kronborg og Frederiksborg. En ny Æra oprinder nu for den gamle Gaard, i hvis Historie baade Romantik og Tragedie er indspundet.

Den første Ejer af Sandviggaard var Major Eberlin v. Feridin, en tyskfødt Officer, der i Nordsjælland øvede en stor Gerning, hvis Spor man endnu kan følge. De lange Lindealléer i Hillerød og Frederiksborg Slotshave er plantet af Eberlin, der har sat sig et andet Minde i Frederiksværk, hvor han anlagde Kanalen mellem Arresø og Roskilde Fjord. Som Kommandant for et sjællandsk Regiment kom Major Eberlin til at overtage Bevogtningen af de svenske Krigsfanger, som faldt i Danskernes Hænder, da General Stenbock (»Har Fanden taget Faarene, kunde han gerne have taget Bukken med«) maatte opgive Fæstningen Tønningen. Mange af de svenske Krigsfanger blev indkvarteret paa Sjælland, hvor man udnyttede dem som billig Arbejdskraft ved en Række offentlige Arbejder. Eberlins Arresøkanal er udgravet af de svenske Fanger, der ogsaa blev taget i Brug ved Nedrivningen af Slottet »Sparepenge« ved Hil-

lerød og Udtørringen af en Vig ved Slotssøen, Arbejder, der lededes af Major Eberlin.

I Begyndelsen af det 18. Aarhundrede laa der paa Hillerød Overdrev en lille Schæfergaard, Glarborg. Denne Gaard købte Eberlin i 1722. Han nedrev straks den gamle Gaard og byggede en ny, som han gav Navnet Sandviggaard. Ved kongelig Gunst fik han sin Jord forøget med to af Kronens Vange, Lan-

Mette Kaas,
født Matthiesen.

Admiral Ulrich Kaas
til Sandviggaard.

(Reproduceret med Tilladelse fra Det nationalhistoriske Museum paa Frederiksborg Slot.)

gevang og Bredevang. Major Eberlin var gift med Mette Matthiesen, en Datter af den berømte Klokker, Søren Matthiesen fra Trinitatis Kirke i København (1653—1740). Søren Matthiesen udgav flere Regnebøger, og helt op i det 19. Aarhundrede regnede man efter Søren Matthiesens Regnebog, hvis Navn endnu lever i Mundheldet: »Det er ikke efter Søren Matthiesens Regnebog«. Den dygtige Regnemester blev gennem Datteren Mette Stamfader til en vidt udbredt Slægt, hvis Efterkommere naaede højt op paa Rangstigen. Major Eberlin kom kun til at bo paa Sandviggaard i to Aar, i Marts 1724 døde han, og Gaarden overgik da til Enken, der i 1726 ægtede Admiral Ulrich Kaas, som havde været Stiftsbefalingsmand i Bergens Stift i Norge og deltaget i den nordiske Krig fra 1709 til 1720. Kaas skal have været en stejl og stridbar Mand. Da han engang kom kørende mellem Faurholm og Trollesminde, mødte han en Bonde, der ikke vilde vige til Side for Admiralens Vogn. Kaas tog hurtigt sin Pistol frem og skød Manden ned. En Bonde var ikke regnet højt i de Dage, og Admiralen fik ingen Ubehageligheder af sin Drabs-

handling. Kaas døde i stor Fattigdom og ligger begravet i Nørre Herløv Kirke, hvor et flot Monument, en Marmortavle i Sandstensindfatning og med forgyldte Bogstaver, minder om denne Herre til

General Huths Monument for General Classen.

Sandviggaard. Sagnet beretter, at Monumentet aldrig blev betalt.

Ulrich Kaas og Mette Matthiesen havde tre Sønner og en Datter, den yngste Søn, Kaptajnløjtnant Frederich Kaas, faldt i fransk Tjeneste i Indien, kun 29 Aar gammel. En anden Søn, Frederich Christian blev Viceadmiral. Hans Datter Valentine ægtede Grev Christian Danneskjold-Samsøe. Deres Datter, Louise Sophie blev Hertuginde af Augustenborg, og hendes Søn, Hertug Frederich Christian af Augustenborg (i 1864 kaldet »Friedrich der Achte«) var Fader til Kejserinde Auguste Viktoria af Tyskland, gift med Wilhelm den 2.

I 1792 ejedes Sandviggaard af General og Statsminister H. W. v. Huth, en tysk Officer, der kom her til Landet med Prins Carl af Hessen og opnaaede betydelige Stillinger i den danske Hær. 1767 faldt han i Unaade og blev landsforvist, men Struensee kaldte ham tilbage og gjorde ham til Chef for Artilleri- og Ingeniørkorpset. General Huth overlevede som offentlig Person Struensees Fald og var senere med Prins Carl i Norge, hvor han lagde Grunden til Norges systematiske Opmaaling. I 1784 var han atter i Danmark, hvor han deltog i Sæmsværgelsen mod Guldberg og blev dennes Efterfølger som Statsminister. General Huth gav Sandviggaard Navnet Huthenborg, men dette Navn faldt bort, da han solgte Gaarden. Han var Ven med General Classen og rejste i 1792 Vennen en Mindestøtte i Sandviggaards Have. Mindestenen staar der endnu, men en Medaillon af Classen, der var indmuret i Stenen, er forsvundet. General Huth har anlagt Dele af Vejen fra Hillerød til Frederiksværk. Fra 1796 til 1809 ejedes Sandviggaard af Major Joh. F. Rosenberg, der ogsaa var Vejbyg-

ger, idet han udførte Kongevejen fra Hillerød til Bloustrød gennem Præstevangén og Store Dyrehave.

Omkring Aaret 1810 brændte Sandviggaards Nabogaard Tamsborg. Paa dens Tomt rejstes ingen ny Gaard, og en Del af dens Jorder blev derfor lagt ind under Sandviggaard. Ved det Gærde, der i sin Tid dannede Skel mellem Tamsborg og Sandviggaard, staar endnu en Granitsten med en Indskrift: Aars-tallet 1745 og Bogstaverne N. P. Denne Sten er et Minde om et romantisk Kærlighedsdrama, som for 200 Aar siden udspillede paa Tamsborg. Naar Kongerne i gamle Dage kørte fra København til Hillerød, maatte en kongelig Løber med gylden Stav og Blomsterhue løbe foran Vognen for at melde Majestæternes Ankomst. En Sommerdag i 1722, da Frederik den 4. og Dronningen var ved at køre ind paa Frederiksborg Slot, og Vognen rullede ind gennem Porten ved S-Broen, stod Løber Herman Just ved Portalen for at hilse Kongens Vogn med Blomsterhuen. Løberen løftede Huen, men styrtede i det samme død om paa Broen. Herman Justs lille Datter, Margrete Just, blev opdraget hos Amtmand Frederik Gram og senere Kammerpige hos Amtmandinden. I Amtmandens Tjeneste var en ung Jæger Niels Petersen, som blev forelsket i Margrete Just, der dog havde en anden Bejler i Amtmandens onde Kammertjener Ole Jacob. Da Pigen ikke vilde have noget med Kammertjeneren at gøre, truede han hende og hendes Forlovede med Allandsens Ulykker. I deres Nød klagede de unge til Amtmanden, der faderligt ordnede det hele saadan, at Niels Petersen blev Skovrider paa Tamsborg, saa han kunde gifte sig med Margrete, og Ole Jacob blev

En af Søjlerne fra „Abestes Hvile“.

forflyttet fra Egnen som Tjener for Dronningen paa Fredensborg.

Det unge Par flyttede ind paa Tamsborg, og de kunde have levet længe og lykkeligt, hvis ikke Ole Jacob havde været. Efter Amtmand Grams Død pønsede Kammertjeneren paa Hævn. Først prøvede han

paa at faa bragt Niels Petersen i Unaade ved Hoffet; hans Rænkespil lykkedes dog ikke, og Niels Petersen og Margrete havde Ro i nogle Aar paa Tamsborg, men Kammertjenerens Hævn stod som en truende Sky over deres Liv. En Dag i 1745 sad Niels og Margrete i deres Lysthus paa Tamsborg, da de pludselig hørte Hovslag paa Vejen. De Hovslag var det

sen af alle sine Kræfter lykkedes det Niels Petersen at komme op paa Hesten igen og ride mod Hjemmet. Han var dog saaret saa haardt, at han døde faa Dage senere. Overleveringen fortæller, at Margrete Just havde faaet ham ud i Lysthuset, for at han skulde vinde Kræfter i Solen og Luften, men han var næppe kommet til Sæde, før han udaandede. Margrete Just

Sandviggaard set fra Haven, et Billede af Idyllen før 1920.
(Efter Maleri tilh. Proprietær Ingvarsen, Nyhuse.)

første Varsel om den Skæbne, der brat skulde styrte deres Lykke i Grus. En Rideknægt i Dronningens Liberi, sprang af Hesten og befalede Niels Petersen at stille næste Morgen ved Runddelen i Fredensborg. Mens Solens første Straaler glimtede i Slottets Spir, red Niels Petersen fra Tamsborg. Hans Kone stod ved Gærdet og vinkede til Rytteren, der snart forvandt bag Bakkerne. Niels Petersen lod Hesten strække ud gennem Skoven for at være paa Stedet til Tiden. Da han naaede Runddelen og steg af Hesten, blev han modtaget af sin gamle Fjende, Ole Jacob, der uden at give Niels Petersen Tid til at værge sig sprang frem og stak ham ned med en Kniv, hvorefter Kammertjeneren forsvandt og lod sit Offer ligge paa Vejen. Med Opbydel-

havde forgæves søgt at skaffe Læge til sin Mand. Da de to Læger i Hillerød hørte, hvad det drejede sig om, og forstod, at en af Dronningens Folk var indblandet i Sagen, turde de ikke yde Niels Petersen Hjælp. Med Skurken i Dramaet tog det en hurtig Ende. Da han fik at vide, at Skovrideren var død, pintes han af Samvittighedsnag, og en Morgen kort efter fandt man hans Lig i en lille Dam ved Fredensborg. Dammen har siden heddet Kammertjenerdammen. Til Minde om sin Mand lod Margrete hans Dødsaar og Forbogstaver indhugge i en af de store Sten, der stod paa Gærdet ved Gaardens Lysthus. En af Sandvigaards senere Ejere, Proprietær P. M. Koch, fik for et lille Hundrede Aar siden Inskriptionen i Stenen opfrisket, og Tal og Bogstaver staa

tydeligt den Dag i Dag i den mossede Sten, der skjuler sig mellem krogede Buske. De fleste gaar Stenen forbi uden at ænse dette tavse Vidne til den gamle Tragedie ved Sandviggaards Skel.

En Overgang ejedes Sandviggaard af en københavnsk Vinhandler, Abeste, der kaldte den »Abestes Hvile«. De to smukke Stensøjler, der stod ved den gamle Indkørsel til Gaarden, skal være rejst af Abeste, der forsynede dem med sit Navn. Kun den ene er tilbage. Den bærer Aarstallet 1752.

benhavn, en velstaaende, københavnsk Forretningsmand, som under et Besøg i Nordsjælland havde faaet Lyst til at købe den romantiske Gaard, der laa inde i en hyggelig Park i Læ bag Store Dyrehave. Den gamle Sandviggaard var en straatækt lavlænget Gaard, lidt større end en almindelig firlænget Bondegård. Paa Hovedbygningen var der en toetages Overbygning, der gav den Præg af Herregaard. Hovedbygningens Værelser var store og rummelige, og fra Vinduerne havde man et dejligt Udkig til den

Det gamle Sandviggaards Hovedbygning før 1920.
(Fotografi af Maleri tilh. Proprietær Ingvarsen, Nyhuse.)

Som Landbrugsejendom er Sandviggaard ikke meget værd. Jorden består af Sand- og Lerbakker, og noget stort Udbytte har den aldrig givet. Mulig har der engang været en Forbindelse mellem denne Gaard og Stutteriet paa Hillerødsholm. Tværs over Sandviggaards Marker og tæt forbi Gaardens Have gik en Hulvej, og ad denne Vej førte man i sin Tid Stutteriets Heste til Store Dyrehave, hvor de græssede mellem nogle store Volde, der endnu kan ses. Grundsten fra denne gamle Stutterivej er saa sent som i dette Aarhundrede fundet af Proprietær Ingvarsen.

De senere Ejere af Sandviggaard var Proprietær P. M. Koch indtil 1866, derefter hans Enke, der 4. Juli 1872 solgte Gaarden til Proprietær Peter Sørensen, som i nogle Aar spillede en Rolle i Hillerød Byraad. Næste Mand paa Sandviggaard var Proprietær J. P. Ingvarsen, fra 23/11 1901 til 28/10 1916, da Gaarden blev overtaget af Direktør Johs. Ohlsen, Kø-

smukke Have. Direktør Ohlsen har selv fortalt, at han en Dag paa en Spadseretur gennem Store Dyrehave kom hen til Gaarden, og han syntes da, at han var kommet ind i en hel Eventyrverden og stod foran et idyllisk Torneroseslot, som han gerne vilde kalde sit.

Kort Tid efter Købet lod Direktør Ohlsen dog »Torneroseslottet« forsvinde og gik i Gang med at bygge en ny og langt større Ejendom. Paa den gamle Gaards Plads opførtes en moderne Avlsgaard med Stalde i Marmor og Fliser, og i Parken rejstes et lille Slot med Taarne og Tinder. Den hvide Gaard med de røde Tage saas viden om. Ombygningen skal efter Sigende have kostet over 1 Million Kroner. I Hovedbygningens Stueetage laa otte store Rum, og paa 1. Sal 17 Værelser, Gaarden var udstyret med Badekamre og Elevator, og en meget stor Hall gik op i hele Ejendommens Højde.

Ved Juletid 1921 flyttede Familien Ohlsen ind i

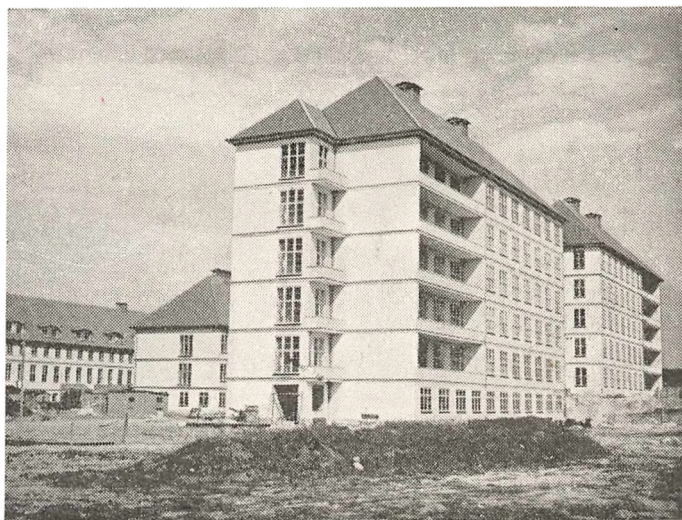
Hovedbygningen, der endnu ikke var helt færdig. Familien kom dog kun til at bo paa Sandviggaard en kort Tid. Den 31. Januar 1922 om Morgenen ved 2,30 Tiden udbrød der Ild i Hovedbygningen, og inden Branden blev opdaget, havde Flammerne saa stærkt fat, at Gaarden ikke stod til at redde. Familien og Medhjælperne maatte i Huj og Hast kaste det nødvendige over sig og redde sig ud af det brændende Hus. Paa en Time var hele Hovedbygningen et Flammehav, og et kostbart Indbo gik op i Luer sammen med Gaarden. Branden indtraf under en haard Isvinter, og Hillerød Brandvæsens Bekæmpelse af Il-

paa Gaarden. Som Paaskønnelse af sit Borgersind og uegennyttige Gerning fik Teglværksejer Clausen Ret til Jagt og Fiskeri paa Sandviggaards Marker og Vande.

Efter Kommunens Overtagelse af Gaarden begyndte Byen saa smaat at rykke frem over Markerne, men de store Muligheder for denne Bydel kom først i 1937, da Hillerød Byraad sluttede Overenskomst med Frederiksborg Amtsråd om, at det nye Centralsygehus skulde ligge paa Sandviggaards Marker.

Frederiksborg Amtsråd havde overvejet mange forskellige Muligheder for en Løsning af Sygehus-

Patientbygningen til Frederiksborg Amts nye Sygehus ved Sandviggaard (Arkitekt Carl Lundquist).

den hæmmedes af Frostene, der var saa haard, at Oliene i Pumperne frøs til Is. Da Dagen gryede, var Gaarden en Ruin. De røgsværtede Mure stod endnu til 2. Sals Højde, men Gaarden var ødelagt fra Kælder til Kvist. Ilden stammede fra en Kortslutning ved Elevatoren, der var kørt fast i Skakten.

Brandmorgenen udtalte Direktør Ohlsen, at han agtede at genopføre Sandviggaard, men det skete ikke. Kort Tid efter blev Murene revet ned, og i mange Aar henlaa Kælderetagen med de svære Kampestensmure som Ruin. Kaprifolier og Brombærranker slyngede sig om Murresterne, og smaa Urte haver anlagdes i Herregaardsparken. Nu har Overlæge Kettel bygget Villa paa Grunden. Avlsgaarden blev drevet ved Bestyrer i nogle Aar, men i 1932 solgte Direktør Ohlsen Ejendommen til Hillerød Kommune. Teglværksejer H. Clausen havde hørt, at Gaarden var til at købe, og indledede Salgsforhandlinger. Det var dog ikke i egen Interesse, Clausen handlede. Da han havde sikret sig Sandviggaard, tilbød han Hillerød den til samme Pris, som han skulde give, ca. 130,000 Kr., (Arealet var ca. 200 Tdr. Land). Hillerød Byraad sagde Ja Tak til Tilbudet, og den 17. Marts 1932 tinglæstes Hillerød Købstads Skøde

spørgsmaalet i Amtet, inden man i 1937 besluttede at opføre et stort Centralsygehus i eller ved Hillerød. I Oktober 1937 modtog Borgmester Herm. L. Melskens paa Byraadets Vegne en Skrivelse fra Stiftamtmand Oxholm, der meddelte, at Amtet nu vilde opføre et nyt Sygehus, og gerne ønskede at vide, »i hvilket Omfang Hillerød Byraad kunde tænke sig at bidrage til Sagens Løsning«. Amtsrådet forhandlede med en Række andre Kommunalbestyrelser, saaledes søgte Frederiksborg Slotssogns Sogneråd at interessere Amtsrådet for Hillerødsholm til dette Formaal. Hillerød Byraad spillede ud med Sandviggaard og vandt. Den 27. November 1937 holdtes et Møde mellem Repræsentanter for Hillerød Byraad og Frederiksborg Amtsråd. Amtets Repræsentanter var Stiftamtmand Oxholm, Amtsrådsmedlemmerne Hans Nielsen, Hans Hansen og Alex I. Hansen og Amtsvejsinspektør Kjærgaard. For Byen mødte Borgmester Melskens, Redaktør Laurids Hansen, Overretssagfører Carl F. Raaschou, Kontorbestyrer C. Th. Andersen, Bogtrykker Rud. Pallesen og Snedker Chr. P. Larsen. I Forhandlingerne deltog endvidere Arkitekt C. Lundquist, Hillerød. Paa dette Møde vedtoges en Indstilling, som senere forelagdes i de to Raad til en-

delig Afgørelse. Onsdag den 1. December vedtog Frederiksborg Amtsraad enstemmigt at opføre det nye Sygehus paa Sandviggaards Marker og at modtage Hillerød Byraads Tilbud, der gik ud paa at overdrage Amtet 16 Tønder Land af Sandviggaard, at yde et kontant Tilskud til det nye Sygehus paa ca. 425.000 Kr. og paa nærmere Betingelser at afgive Medejendomsretten til det gamle Amtssygehus i Hillerød. Torsdag den 16. December færdigbehandlede Hillerød Byraad for sit Vedkommende Sagen, og Amtet kunde derefter lade Arkitekt C. Lundquist gaa i Gang med at fremtrylle det nye Sygehus paa Tegnebrædtet. I April 1939 toges det første Spadestik ved Grundudgravningen, og siden er Byggearbejdet skredet støt fremad. Det ventes fuldført i Løbet af Sommeren 1942. Den samlede Byggesum bliver godt og vel 5 Millioner Kroner, og Byggeriet omfatter ialt 8

større og mindre Bygninger. Centralsygehuset vil blive delt i medicinsk og kirurgisk Afdeling med 200 Patientsenge. Paa Grunden er der Plads til Udvidelser, hvis disse skulde blive nødvendige.

Et nyt Kvarter er allerede ved at skyde op omkring den store Amtsbygning, og inden længe vil Byen rykke ud over Sandviggaards Bondemarker, der for faa Aar siden henlaa som en aflukket Verden langt fra Alfarvej. Hillerøds sidste store Overdrevsgaard vil snart kun være et Minde. Dens Have bør dog bevareres som et offentligt Anlæg, og Navne fra Sandviggaards Historie kan anvendes, naar Hillerød Byraad skal til at døbe Gader og Veje i det smukke »Frederiksberg«, der i de kommende Aar vil rejse sig ved Frederiksborg.

Kilder: Historisk Samfunds Aarbog 1920, I. Blomberg: »Fra det gamle Hillerød«, Biografisk Leksikon, Hillerødbladene m. v.

Mindestenen ved Sandviggaards Skel.

En gammel Helsingør-Kontrafejerslægt.

Den helsingørske Maler Evert Keilhau, der var
Elev af Rembrandt.

Af *Quercus*.

Her fortælles om Helsingør-Kunstmaleren Evert Keilhau, der paa Christian den Fjerdes Tid blev født »tæt op ad Kronborg Slot ved Sundet«, og som efter flere Aar Ophold i Holland hos selveste Rembrandt — dels som Elev, dels som Medhjælper — blev en af sin Tids mest kendte Kunstnere i Rom, hvor han under Navnet »Monzu Bernardo« levede som Kontrafejer til sin Død i 1687.

der Baldinucci ham, men gennemgaar man hans og en Række senere danske Skribenters Beretninger — spredt i Bøger og Tidsskrifter, noget hist, noget her — viser det sig, at der bag det italienske Monzu Bernardo skjuler sig et Navn, som i sin Tid var kendt nok her i Landet, i hvert Fald alle Steder i Helsingør.

Monzu Bernardo hed nemlig i Virkeligheden Evert Keilhau og var ca. 1626 født »tæt op ad Kronborg Slot ved Sundet«. Han var Søn af Maleren Caspar Keilhau, Christian den Fjerdes Kontrafejer paa Kronborg og Frederiksborg.

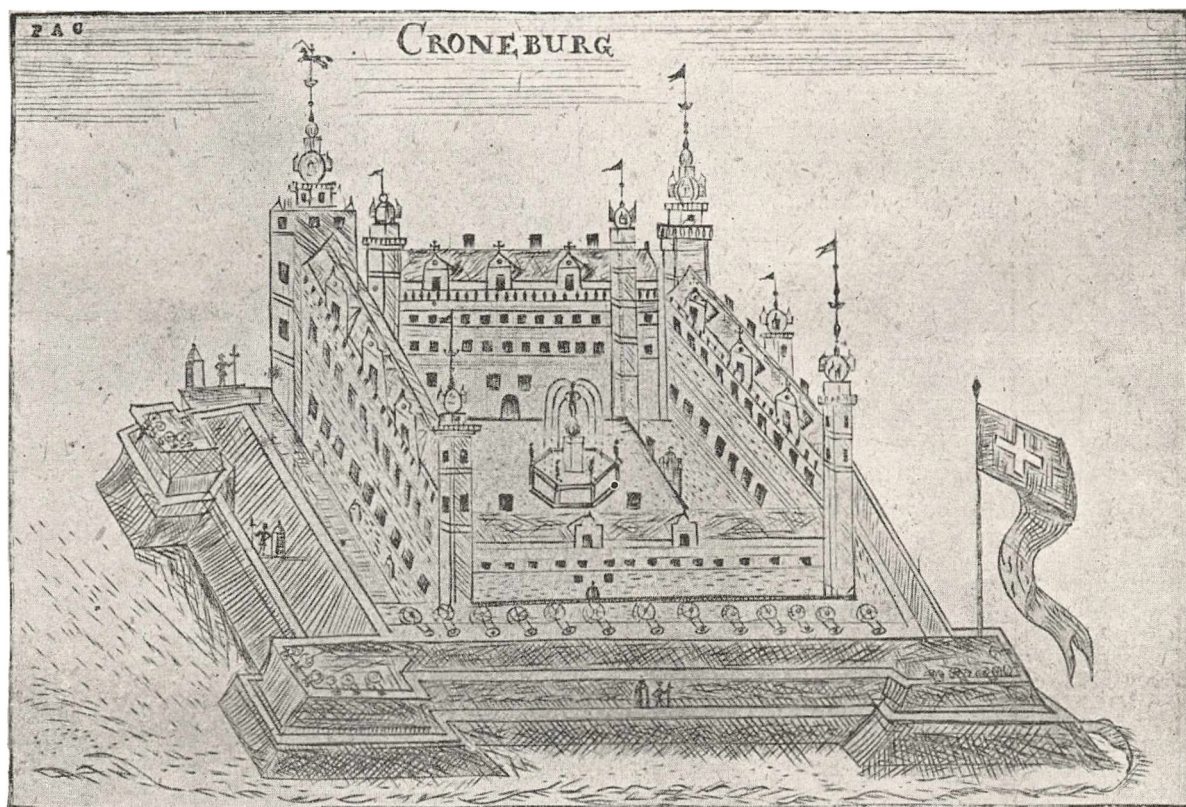
Caspar Keilhau stammede fra Sachsen. Han var

Den italienske Kunsthistoriker Filippo Baldinucci, som levede fra 1624 til 1696, fortæller i en af sine Bøger om en danskfødt Maler, der i Midten af det 17. Aarhundrede var i Vælten i Rom, og som havde været Elev af selveste Rembrandt. »Monzu Bernardo« kal-

født i Nærheden af Meissen og nævnes første Gang her i Danmark i 1642, da han arbejdede paa Kronborg — til at begynde med som Medhjælper hos den berømte Kunstsnedker Hans Barchmann. Kort efter hører man, at han restaurerede to Malerier, der var sendt til Kronborg fra Glückstadt. Næste Gang, man støder paa Caspar Keilhau Navn, er i 1645, da han malede et Portræt af Sct. Marie Kirkes tyske Præst Augustinus Sand. Senere fulgte fire andre Billeder

Rappost var ogsaa Kobberstikker. I 1614 blev der udbetalt ham 100 Daler for 3 Plader, han havde stukket af Kalmars og Elfsborgs Belejring. Han maa være død før den 26. April 1621, for den Dag omtaler Helsingørs Skifteprotokol Anne Evertsdatte som Jochum Rapposts »effterleffuerske«.

Der var tre umyndige Børn, da Anne Evertsdatte blev Enke: Sønerne Henrich og Esaias Rappost og Datteren Nille. Henrich boede i Helsingør, og i 1665

Croneburg, tegnet 1725 af Samuel Joachim.
(Udlaant til „Jul i Nordsjælland“ af Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse.)

efter, af Sands Forgængere i Embedet. Alle fem Malerier har han signeret med sit Navn og Aarstallene 1645, 1646 og 1648. Nogen fremragende Kunstner har den ældre Keilhau ikke været — det kan man se af de legemstore Præsteportrætter, der stadig hænger i Sct. Marie Kirke.

Caspar Keilhau var ikke gift, da han kom til Helsingør, og havde heller ikke været det før. Paa Kronborg traf han Kongens Oldfrue, Anne Evertsdatte, og hende giftede han sig med. Hun var Hollænderinde og havde tidligere været gift med en anden af Kongens Kontrafejere, Jochum Rappost. Han hører man første Gang om i 1606, da han fik sin Bestalling udleveret. I Aarene 1608—1610 malede han for 400 Daler »de 10 Historier Herculis« til Kronborg. Paa det Tidspunkt kaldes han »K. M. bestalter Maler paa Cronborg«. Herkulesbillederne blev siden flyttet til Frederiksborg, og der brændte de i 1859.

blev han gift med Johanne Jacobsdatte. De døde begge to ved Juletid 1676 og blev begravet fra Sct. Marie Kirke. Esaias døde som Kontrafejer i Christiania i 1678. Nille hører man ikke noget om.

Med Caspar Keilhau fik Anne Evertsdatte ogsaa tre Børn: Døtrene Sophia og Katrine og Sønnen Evert, den senere romerske »Monsu Bernardo«, som var opkaldt efter sin Morfar i Holland. I 1652 blev Caspar Keilhau Enkemand — Anne Evertsdatte blev begravet den 17. Marts 1652 i Sct. Marie Kirkes Fratergaard — men han giftede sig hurtigt igen. Hans anden Kone hed Eline Christensdatte. Hun døde allerede i 1654, og gamle Keilhau giftede sig saa med Sibrith Mortensdatte. Heller ikke det tredje Ægteskab varede ret længe, for i 1657 døde Caspar Keilhau.

Den berømteste af alle Familien Keilhaus Medlemmer er Evert Keilhau (»Monsu Bernardo«). Han kom først i Lære hos sin Far, Caspar Keilhau, og derefter arbejdede han hos Morten Steenwinckel, der ogsaa

virkede paa Kronborg. Men Evert havde Lyst til at se sig om og lære andre Kontrafejeres Metoder at kende, og omkring 1642 rejste han, maaske støttet af Kongen, til Holland, Moderens Hjemland. Der blev han Elev hos Rembrandt og arbejdede hos ham i fem Aar. Finere kunde det ikke være.

Rembrandt var nogle Aar i Forvejen blevet gift med Saskia van Ulenburgh. Hun var velhavende, og selv tjente Rembrandt mange Penge. Han var oppe paa Tinderne og havde mange Bestillinger, da Evert Keilhau kom til ham. »Nattevagt«, det berømteste af alle Rembrandts Malerier, Billedet af Skytterne, der nu hænger paa Rijksmuseum i Amsterdam, blev malet i 1642, men netop det Billede betegner Vendepunktet i Rembrandts Liv. Han havde i »Nattevagt« brudt med den traditionelle Malemaade, den stive Portræt-opstilling af Personerne, og i Stedet for malet en funkende livfuld Scene, hvor hans berømte Baggrundslys og dybe Skygger næsten fik Skytterne til at træde ud af Billedrammen. Saadan noget var ikke set før, og Maleriet faldt ikke i Folks Smag. Omtrent ved samme Tid døde Saskia — Modgangsaarene satte ind. Økonomisk gik Rembrandt nu helt paa Grund, og i 1656 blev han erklæret fallit. Men kunstnerisk steg han Aar for Aar. Det havde Samtiden dog ikke Øje for. For den var 1630'erne med de mange Selvportrætter og det pragtfulde Billede af ham selv og Saskia (1636, Dresdnergalleriet) hans Kulmination, og i 1669, da han døde, var han næsten glemt. Først Eftertiden har faaet placeret Rembrandt, hvor han hører hjemme: paa Række med Leonardo da Vinci, Rafael og Rubens.

Efter Rembrandt-Aarene slog Evert Keilhau sig ned som selvstændig Maler i Amsterdam. Men her vilde det ikke rigtig gaa for ham. Ikke fordi han ikke kunde sit Kram. Tværtimod var han en betydelig Kunstner i Modsætning til gamle Keilhau i Helsingør — ellers havde Rembrandt heller næppe beholdt ham som Medhjælper saa længe, som han gjorde — men det vrimlede med Malere i Holland paa den Tid. Keilhau har maaske overvejet at tage hjem til Danmark, men her var Forholdene heller ikke gode for Folk af hans Slags. Landet var udpint efter Christian den Fjerdes sidste Krig med Sverige, og Penge til Kunst var der ingen, der kunde afse, hverken Staten eller private. Saa pakkede han sin Ransel og drog til Italien. Det maa have været omkring 1651.

I Begyndelsen opholdt Evert Keilhau sig i Norditalien, men i 1656 — samme Aar, som Rembrandt gik fallit — rejste han til Rom, og der fik han meget at bestille. Han gik over til Katolicismen, og det med-

førte, at Kirken lod ham faa store Arbejder. Altertavlen i St. Domenicos Kapel i Sta. Maria sopra Minerva hører bl. a. til hans italienske Værker.

Sit Navn havde han hidtil ikke haft nogen fast Form paa. Fornavnet var jo Evert, men Efternavnet skrev han snart Keilhau, snart Kegelhof, og tit nøjedes han slet og ret med Keil. I Rom blev Evert forvandlet til Bernardo, og de klerikale Kredse, han fær-

Evert Keilhau („Monzu Bernardo“): »Aftenbesøg hos en Billedhugger«. (Statens Museum for Kunst, København.)

dedes i som Kirkemaler, kaldte ham Monzu Bernardo. Saadan opstod hans italienske Kunstnernavn.

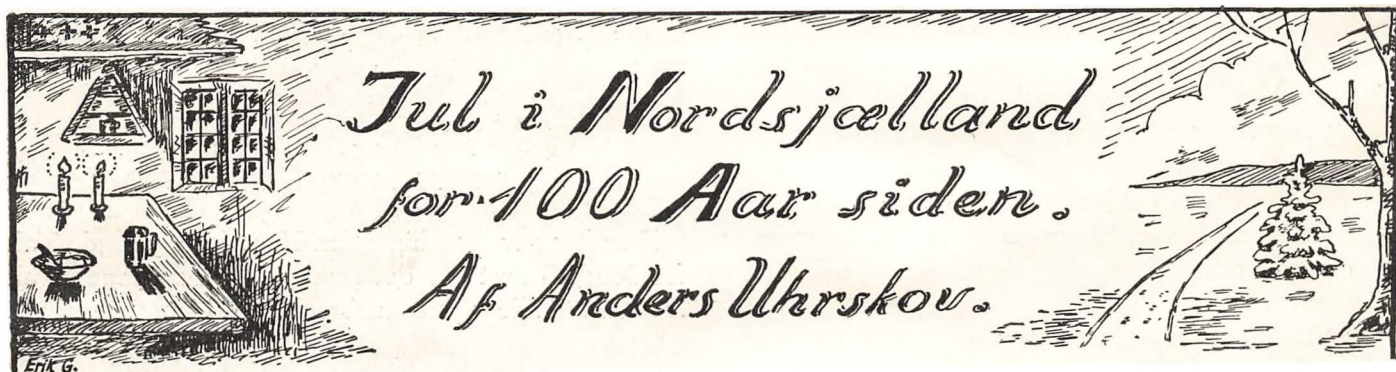
Foruden de religiøse Billeder malede Monzu Bernardo ogsaa en Mængde muntre Folkelivsbilleder af den Slags, Italienerne kalder »bambocciata«. De gjorde ham meget populær.

To af Evert Keilhaus Malerier findes i Danmark. Kunstmuseet i København har hans karakteristiske »Aftenbesøg hos en Billedhugger«, og et andet af hans Billeder, en gammel Mand, der maler, er i Privateje her i Landet. Man har gættet paa, at den gamle Mand er et Selvportræt af Keilhau, men det er det dog vist ikke. Det er snarere en saakaldt Sanct Lucas. Evangelisten Lucas, der var Læge, efter hvad Paulus fortæller i sit Brev til Kolossenserne, skal ogsaa have dyrket Malerkunsten. Saadan beretter Legenden. Sanct Lucasgilder, Kunstnerlav, som ogsaa foruden

Malere omfattede Billedhuggere og forskellige Haandværkere, var netop særlig udbredt i Nederlandene, hvor Keilhau havde opholdt sig.

Evert Keilhau saa aldrig sin Fødeby Helsingør mere. Han groede fast i Italien, og der døde han i 1687 i Rom. Han ligger begravet i St. Knuds Kapel i Sta. Maria Traspontina-Kirken.

Desværre artede Forholdene sig saadan, at Keilhau efter Læreaarene hos Rembrandt maatte rejse til Italien, fordi han ikke øjnede nogen Fremtidsmulighed for sin Kunst herhjemme. Det vilde ellers have været interessant, om Danmark i denne Helsingørdreng kunde have haft en Rembrandt-Elev af Format indenfor sine egne Grænser.

Forfatteren Anders Uhrskov skildrer i denne Artikel Julen, som den formede sig hos en nordsjællandsk Bonde for 100 Aar siden. Vi følger Forberedelserne til Julehøjtiden, oplever selve Julen og lærer de mange Juletraditioner og Skikke at kende.

Glædelig Jul, Helsen og Sundhed, alt, hvad, som kært er. Saaledes hilste man i svundne Tider, naar man Juleaften eller Juledag kom ind i Stuen. Dette var Skik og Brug, og det overleverede betød i gamle Dage meget. Ikke mindst gjorde Juleskikkene det. Der kunde nok være en mindre Forskel paa den Maade, man i de forskellige Sogne fejrede Jul paa, men i samme Hjem har de samme Skikke utvivlsomt været fulgt i Aarhundreder.

Julen var præget af den gode Levemaade — det er den den Dag i Dag — men i gamle Dage betød det mere, fordi man til daglig levede saa overmaade tarveligt. En Sigtebrødslemme var den Gang en Herlighed, Sigtebrød fik man nemlig kun til Gilder og de tre Højtider. Af Højtiderne var Julen den, hvor Maden var bedst. »Den fede Jul, den magre Paaske og den sultne Pinse«, sagde man. Naar Maden i Julen var baade bedre og rigeligere end ved de andre Højtider, har det en dobbelt Aarsag. Dels laa Julen nær ved Høsten — der var endnu gode Forraad at tage af — og dels har Julen altid været den Højtid, der — religiøst — stod Menneskene nærmest. Den er Barnets Fest, men tillige den Fest, der tiltaler det barnlige i den voksne mest. I Julen skulde alle de, der hørte til Gaarden — og saa vidt muligt alle de, der hørte til Sognet — have det godt. Medens Smalhans

til andre Tider af Aaret bankede paa adskillige Menneskers Dør, bidrog den store Hjælpsomhed i Julen til at holde Savnet borte fra Fattigmands Hus.

Den religiøse Følelse, som var knyttet til Julen, var af en dobbelt Art, dels den kristelige med dens Tryghed i Troen paa en Frelser, og dels en hedensk, der som en aartusindgammel Arv laa bagved i Form af Angst og Frygt for onde Magters Indflydelse. Disse to forskellige Følelser gav sig i en mærkelig Blanding et stærkt Udtryk i Datidens Juleskikke.

Og nu tænker vi os saa hundrede Aar tilbage og holder Jul hos en nordsjællandsk Bonde. De sidste Uger før Højtiden bar Præg af Travlhed. Julegriisen blev slagtet, og en saadan var der dengang i de fleste Hjem, ogsaa Smaafolks. Der blev brygget, og der blev bagt, og det gav meget Arbejde. Vaskeskulde der ogsaa, idet alle skulde have rent Linned paa Juleaften, og der i det hele ikke maatte udføres grovere husligt Arbejde fra Jul til Helligtrekonger. Der blev bagt meget, idet alle, der hørte Gaarden til, skulde have Del i Herlighederne. I en Landsby fik saaledes de faste Husmænd, hvoraf der var en eller to paa hver Gaard, et Rugbrød og to Sigtebrød hver. Desuden fik Husmanden nogle Pund Byggryn og en Krukke Mælk. En halv Klipfisk kunde til Tider ogsaa følge med. Karlen, Pigen og Drengen fik hver et Sigtebrød, som de tog under Armen hjem, naar de en af Juledagene besøgte Forældrene. Disse faste Gaver kaldtes *Julerente*, og de strakte sig endvidere til Smeden og Klokkeren, sine Steder ogsaa til Præsten og Degnen.

Det var nu de mere faste Udgifter, man havde paa en Gaard, men dertil kom Hjælp til de mange Tigere — undertiden 10— 12 daglig — der op mod Jul aflagde Gaarden et Besøg, idet de sagde: »Kunde jeg ikke be' om lidt til Helligaften i Guds Navn?« De fik gerne et Stykke Brød og et tilsvarende Stykke Ost eller Flæsk.

Udgifter var det nu heller ikke altsammen. Fra Købmanden fik Bonden ogsaa Julerente, men Størrelsen beroede paa, hvor god Kunde han var. Paa en jævn stor Gaard fik man saaledes en Flaske Vin, en Flaske Cognak, et Pund Chokolade og et Spil Kort.

Juleaftensdag havde alle travlt. Mandfolkene var beskæftiget ude i Staldene, der skulde renses grundigt, og naar det var sket, fik Køerne deres Julefoder, der bestod i et godt Givt Hø til Aften. Ellers maatte de nøjes med Halm. Inden Døre havde Kvinderne travlt med at bage Æbleskiver og i det hele tilberede Julemaden.

Der blev bagt saa mange Æbleskiver, at de kunde holde ud til Nytaar, da der bagtes en ny Portion. Betegnende er, hvad en nu afdød Gaardmand for en Del Aar siden skrev til mig om sin Barndoms Jul, hvori det bl. a. hed: »Ja, Moders Æbleskiver vandt ikke deres store Anseelse ved eget Indhold, men i Kraft af de spisendes gode Vilje og lidet overanstrengte Smag. Otte, ti Dage gamle Æbleskiver vilde næppe nu gaa af som varmt Brød — dengang gjorde de det.«

Juleaftensdag spiste man ingen Middagsmad, men midt paa Eftermiddagen fik man et Maaltid, som bestod af nykøgt Sulemad af Julegrisen med Sigtebrød og hjemmelavet Sennep til. Til Maden drak man et Par Snapse, og bagefter satte man Smag paa de nybagte Æbleskiver.

Kl. 7 samledes man til det egentlige Højtidsmaaltid. Mens man ellers maatte nøjes med Tranlampens sparsomme Skær, havde man Juleaften to Lys paa Bordet. Denne usædvanlige Belysning bidrog sit til at give Stuen et højtideligt Præg. Desuden mødte alle med en egen Forventning til Festeftenen. Husbonden satte sig for Enden af Bordet, der var dækket med en hvid Bygkornsduge, og sagde: »Kommer hid til Bordet, Folk.« Under lydløs Stilhed fremsagde han følgende Bordbøn:

»I Jesu Navn gaa vi til Bord
at æde og drikke paa dit Ord,
dig Gud til Ære, os til Gavn,
saa faa vi Mad i Jesu Navn.«

Den første Ret var Klipfisk, der betragtedes som en ren Herreret. Til Fisken spiste man Sigtebrød med Smør paa, og for at man ikke skulde »tørste paa Fisken«, fik man et Par Snapse Brændevin. Efter at man havde gjort sig til gode med Klipfisken, blev der baa-

ret et stort Fad Risengrød ind. Paa Grøden var der strøet Kanel og Sukker, og midt i fandtes et Smørhul, der var formet som et Kors. Hver fik fundet sin Hornske, dyppede den i Mælkefadet og tog fat paa Grøden. Udholdenheden var stor, og det var ikke alene Mavens Vel, det gjaldt, man havde nemlig den Tro, at den, som holdt først op med at spise, vilde dø først. Men det Tidspunkt kom jo, da Maven ikke orkede mere. Mandfolkene, der havde Sæde paa Vinduesbænken, anbragte deres Skeer i Vindueskrogene, og Kvinderne, der stod op paa den anden Side af Bordet, gemte deres i Skuffen. Husbonden fremsagde nu Bønnen:

»I Jesu Navn saa har vi ædt,
af Øl og Mad saa er vi mæet.
Nu Tak til Gud Fader og Guds Søn
og til Gud den Helligaand. Amen.«

Derefter gav man hinanden Haanden og sagde Tak for Mad. Svaret var det samme, og man sagde Tak for Mad til alle ogsaa Husbonden til Tjenestedrengen.

Kvinderne ryddede nu til Side, man sang et Par Salmer, og Juleevangeliet blev læst. Derefter kom den mere lystige Del af Festligheden, idet man spillede Kort om Pebernødder og Æbleskiver. Maden maatte ikke tages af Bordet Juleaften, men blev staaende paa den nederste Ende af det store Egetræsbord til Julemorgen. Paa den Maade kunde Nissen faa Lejlighed til at forsyne sig i Nattens Løb.

Julenat maatte ingen komme i Stalden, det hed sig, at Klokkeren tolv rejste alle Kreaturerne sig og hilste Jesusbarnets Fødsel.

Julemorgen maatte man ikke gaa fastende til Arbejde. Folkene kom derfor først ind i Stuen og hilste: »Glædelig Jul, Helsen og Sundhed, alt, hvad som kært er!« og naar de havde faaet en Kop Kaffe eller et Glas Ekstrakt samt et Par Æbleskiver, gik de ud for at gøre Morgengerning. Iøvrigt var det af Vigtighed, at Husbonden kom i Stalden i god Tid, thi den Mand i Byen, der først fik fodret sine Heste, vilde blive bedst kørende i det Aar, der kom.

Juledag var man gerne i Kirke, i alt Fald skulde der møde en af Mandfolkene fra hvert Sted, idet der skulde ofres til Præst og Degn. Iøvrigt gik nu Julen med god og rigelig Mad og forskellig Selskabelighed. Enhver besøgende skulde beværtet, ellers »bar han Julen ud.«

Der var mange Ting at iagttage i Julen. Inden man fejrede Juleaften, skulde der sættes Kors efter Staal i Korndyngerne paa Loftet, for at Hekse og Trolde kunde holdes borte derfra, og man skulde med Kridt slaa Kors for alle Døre. Naar man spiste Juleaften, skulde Gaardhunden kaldes ind og have sin

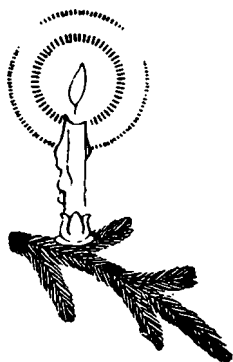
Del af Julemaden. Det bragte Held i det kommende Aar. Julemorgen skulde Køernes Tænder gnides med en Blanding af Malt, Sod og Salt, for at de ikke skulde gaa løse. I Juletiden maatte man ikke nævne Rotter og Mus. Skulde de endelig omtales, maatte det være med Ordene »de store og de smaa«. Ikke heller maatte noget gaa rundt, man maatte altsaa ikke spinde eller væve. Hvis man syede paa Højtidsdagene, fik man buldne Fingre, og hvis man tørrede Tøj i Julen, kom man til at klæde Lig, inden Aaret var omme.

Af Vejret i Julen sluttede man sig til, hvordan det vilde blive i det nye Aar. Hver af Julens 12 Dage svarede til en af det kommende Aars 12 Maaneder, Nytaarsdag altsaa til August, og denne Dag lagde

man særlig Mærke til, da den var Høstmaaned. Vejret blev for hver Dag kendetegnet med et Kridtmærke paa Bjælken, og af disse *Julemærker* kunde man saa, efterhaanden som Aaret skred frem, slutte sig til Vejrudsigterne.

Helligtrekongersaften blev højtideligholdt med Gildesretter som Juleaften og Nytaarsaften. Man sang den gamle Folkesang »De hellig tre Konger saa hjertensglad«, og Ungdommen gik rundt i Gaardene udklædt som de hellige tre Konger. De blev, hvor de kom, beværtet med Æbleskiver.

Med Helligtrekonger var Julen forbi. Levemaaden blev atter den gamle tarvelige, inde i Stuen snurrede Rokkehjulet rundt, og ude i Loen lød Plejlens takt-faste Slag. Hverdagen var atter inde.

Et 100 Aars Minde fra Frederikssundegnen.

Af Johs. E. Hagelsten.

I denne Artikel fortæller Red. Johs. E. Hagelsten, Frederikssund, om et Morddrama, som beskæftigede Sindene for 100 Aar siden — et tredobbelt Mord blev opklaret og en Tyvebande paa 34 Medlemmer afslørede.

En mørk Efteraarsaften i Aaret 1840. Fra Venslev i Horns Herred starter to Mænd — tilsyneladende i Alderen mellem 25 og 35 Aar — med Jægersprisegnen som det foreløbige Maal. Den ene har i Lommen stukket en træskaffet meget spids Kniv med et smalt omtrent 4 Tommer langt Blad, der ikke er til at lukke i, hvorfor han har bundet noget om Spidsen for at kunne bære Kniven i Lommen. Den anden bærer skjult i en Lomme en ca. halv Alen lang Jernstang, der er flad, men tilspidset i den ene Ende, saa den ligner noget efter en Spydspids.

— Lars Færgekarl, der bor oppe ved Bi-lidt ved Frederikssund, har fornylig handlet Hus og derved faaet udbetalt 400 Rigsdaler, siger den ældste af de to — og det er de Penge, vi skal have fat i. Nu gaar vi altsaa op mod Jægerspris. Lidt Nord for Færgegaarden plejer at ligge nogle Fiskerbaade. Her tager vi saa den ene og sejler over mod Bi-lidt. Derfra gaar vi op til Lars Færgekarl og forklarer ham, at vi er grundstødt — jeg kender lidt til Manden — og beder ham hjælpe os paa ret Køl igen. Naar han saa følger med os ud mod Baaden, stik-

ker jeg ham ned med Kniven, og du slaar ham oven i Hovedet med Jernstangen.

— Det skal jeg nok klare, svarer den anden.

— Derpaa gaar vi tilbage til Færgekarlens Hus. Jeg tror ikke, hans Kone kender mig, men for alle Tilfældes Skyld tager jeg et Tørklæde, som jeg har i Lommen, for Ansigtet. Vi binder saa Konen og napper Pengene, hvorpaa vi sejler tilbage.

De to har et Par smaa Mil at gaa fra Venslev til Jægerspris, som de naar ved 11-Tiden om Aftenen.

Lidt nord for Færgestedet ligger der, ganske som de har beregnet, nogle Smaabaade. Den ældste trækker Fodtøj og Strømper af, tager Kammeraten paa Ryggen og vader ud til en Baad, som de bemægtiger sig, hvorpaa de støder fra Land.

Men de har ikke sejlet ret langt, før de gennem Mørket skimter en hel Række Fiskerbaade, der vel ligger 4—500 Alen fra dem.

— Bare det ikke gaar galt, siger den ældste. Der er saa mange Fiskere ude i Aften, — de kan gerne, medens vi er i Frederikssund, opdage, at der mangler en Baad — og saa staa parat til at nappe os, naar vi kommer tilbage.

— Vi maa maaske hellere opgive vor Plan for denne Gang, siger den yngre.

— Jeg tror næsten, det er det klogeste. Jeg vil pokkers nødig i Kløerne paa Politiet.

Kl. ca. 3 om Morgenen naar de tilbage til Venslev.

Et Skrig i Natten.

Det er Søndag Nat den 16. Januar 1842. Et Karlekammer paa en Gaard mellem Kyndeløse og Ejby i det sydlige Horns Herred. Kl. ca. 11. Tjenestekarlen Frederik Petersen ligger i sin Seng og halvsover, da Tjenestedrengen Frantz, der har løbet et Ærinde for Husbonden, kommer tilbage.

— Frederik! Frederik!

— Hvad er der, svarer denne uden at være rigtig vaagen.

— Jeg hørte et Skud og derefter et Skrig som af et Menneske.

— Snak, siger Karlen. Det er vel en Ræv eller en Grævling, der blev skudt.

Frygtelige Fund.

Ved et Stengærde forbindes Kyndeløse og Ejby med hinanden. Langs Stengærdet fører en Sti. Her fandtes om Morgenen den 17. Januar 1842 et blodigt og meget ilde tilredt Lig. Sognefogden tilkaldes, og han alarmerer omgaaende Politiet samt konstaterer, at det maa dreje sig om Husmand Niels Jørgensen, der bor i Nærheden. Men da Liget er saa forslaaet, at det er næsten ukendeligt, sender Sognefogden for at faa Vished en Dreng hen til Niels Jørgensens Hus for at indhente nærmere Besked.

Det varer ikke længe, før Drengen skrækslagen vender tilbage, og stakaandet beretter han:

— Niels Jørgensens Kone og Dreng er ogsaa blevet myrdede. De ligger inde i Stuen paa Gulvet med sønderslaaede Hoveder.

Et natligt Besøg.

Snart er Politiet paa Mordstedet, og efter at have foretaget forskellige Opmaalinger og Undersøgelser vedrørende de fundne Lig gaar man i Gang med Afhøringer af Egnens Folk.

Tjenestedrengen Frantz fortæller om det frygtelige Skrig i Natten.

Den 17-aarige Tjenestepige Ane Iversdatter forklarer, at hun Søndag Eftermiddag har set to Personer i Nærheden af Niels Jørgensens Hus. Den ene kunde vel være nogle og tyve Aar gl., og den anden var midaldrende.

Husmand Niels Rasmussen, Langtved, kaldet Buxe-Niels, forklarer, at han Helligtrekongers Dag, der var en Torsdag, er blevet vækket om Morgenen ved 4—5 Tiden, idet der blev banket paa hans Dør, og en Stemme raabte: »Niels!«. »Hvem er det?« spørger Niels. »Det er Snedker Worm fra Venslev — luk op.« »Det skal du ikke,« hvisker Niels' Kone, men han svarer, at det er nok bedst at føje Worm, for ellers risikerer man, at han hævner sig ved Lejlighed. Niels lukker op, og ind træder den 33-aarige Worm og den 25-aarige Frederik Larsen, Venslev.

Frederik sætter sig hen ved Kakkellovnen, hvor han tilsyneladende straks falder i Søvn, hvorimod Worm og Værten stadig taler sammen, og Worm fortæller, at han

har været arresteret i Frederikssund som mistænkt for at have stjaalet noget Rug. »Men Aarsagen var, at Kusken, der bragte Rugen til Frederikssund, ikke var fiffig nok, men gav Politiet dumme Svar.«

Da de har siddet en Times Tid, tilkendegiver Buxe-Niels' Kone, at Besøget er hende til Besvær, hvorefter Niels gør sig i Stand til at gaa paa Arbejde, og han følges da hen ad Vejen med Worm og Fr. Larsen.

Under denne Tur spørger Frederik: »Er det ikke et af disse Huse, Niels Jørgensen bor i?«

— Jo, svarer Buxe-Niels. Du skal maaske besøge ham, han er jo af din Familie.

— Jeg ved ikke, om jeg vil besøge ham nu. Det er jo forresten en rig Knast, ham Niels Jørgensen.

— Ja, han klarer sig godt, men han er jo ogsaa gerrig og har kun eet Barn.

Dette Udsagn bevirker naturligvis, at de to paagældende underkastes et Forhør, der ender med, at de arresteres som mistænkte for Mordet paa Niels Jørgensen en halv Snes Dage efter Besøget hos Buxe-Niels, men der er alligevel ikke Grundlag for Fængslingens Opretholdelse, og de løslades den 1. Februar. Politiet arbejder ufortrødent videre med Sagen, og den 22. Februar anholdes de to atter som mistænkte for Mordet, og der nedsættes den 5. Marts en Kommission til at arbejde med Mordsagen. Egnens Befolkning, der kender de to anholdtes daarlige Rygte, er sikker paa, at det er Gerningsmændene, man har faaet fat i. Men de nægter bestemt, og da deres Alibi godtgøres, maa de atter løslades den 12. Marts.

Den kriminelle Bøsestump.

Paa det Sted, hvor Niels Jørgensens Lig laa, fandtes Resterne af en gammel Haglbøsse, og under de omfattende Afhøringer kommer man ogsaa til at tale med en Jæger paa Svanholm ved Navn Bolt, der forevises Bøsestumperne, som han efter en nærmere Undersøgelse genkender som hidrørende fra en Bøsse, han ved Juletid har udlaant til en ung Mand, Chr. Jensen, Venslev, der ytrede Ønske om et saadant Laan med den Motivering, at der i den senere Tid var sket saa mange Tyverier paa Venslevegnen. Omkring ved Fastelavnstid kommer Christian igen til Jægeren og siger, at han gerne vil købe den laante Bøsse, og de enes om en Pris paa 4—5 Rdlr.

Efter denne Oplysning henvender Politiet sig til Christian Jensen, der bor hjemme hos sin Fader i Venslev, og beder om at maatte se den Bøsse, han har købt af Jæger Bolt, Svanholm.

— Det er umuligt at vise Politiet den, svarer han, for den er blevet stjaalet fra mig.

Men efter dette Svar beslutter Politiet sig til at foretage en nøjere Ransagelse af Christians Ejendele, og i hans Laagkiste, der staar i Forældrenes Stue, findes en Pose med Specier og andre Sølvpenge samt en Tegnebog med en Del Fem- og Eenrigsbanksedler.

Christian arresteres. Nogle faa Dage efter Anholdelsen af Christian foretages en lang Række andre Anholdelser. Saaledes blev Brødrene Ole og Jørgen Simonsen sat fast, — i førstnævntes Gaard i Venslev var Samlingssted for et helt Tyvekomplot, og paa denne Gaards

Stænge hengemtes en Del af de forskellige Tyvekoster — — endvidere en Mand ved Navn Søren Petersen, kaldet Strandbødkeren, Skrædder Carl Larsen, der den 16. Januar var set i Selskab med Christian Jensen, og Carls Kæreste, Tjenestepigen Karen Christiansdatter, der forklarer, at hun sidste Søndag var med sin Kæreste i Frederikssund, og for at kunne foretage nogle Indkøb, navnlig hos Købmand Elsass, laaner hun — senere retter hun det til, at hun fik — 5 Rigsdaler af Carl Larsen. Iøvrigt var hun godt kendt i Frederikssund, hvor hun i sin Tid har tjent hos Brændevinsbrænder Caspersen.

En Ransagning i Carls Hjem giver ikke noget som helst Resultat. Samme Carl Larsen var Broder til førnævnte Frederik Larsen.

Men allerede den 5. Marts har der været afholdt et Forhør, der har styrket Politiet i Mistanken mod Carl og Christian, idet Vægter Knud Andersen, Svanholm, forklarer, at han om Aftenen Søndag den 16. Januar har været i Christians Hjem — han er i Slægt med dennes Moder — og ved denne Lejlighed kommer Christian ind og spørger, om han maa følges med Carl Larsen paa Jagt, hvortil Faderen svarer, at det er han ikke meget for; men i det samme kommer Carl Larsen ind og gentager Spørgsmaalet. — Jeg er ikke meget for det, er Svaret, hvorefter Carl siger: Det kan da ikke gøre noget, for vi skal ikke længere end ned paa Møllerhanses Lod paa Vejleby Mark.

Naa, ja, siger Christians Fader, saa gaa da, men I skal komme tidligt hjem. De to unge Jægere siger da nogle forblommede Ord til hinanden, hvilke Vægteren ikke den Gang forstod, men nu mener han at kunne regne ud, at Ordene hentydede til den Ugerning, de agtede at udføre.

Saa vel Carl Larsen som Christian Jensen nægter frimodigt alt, men Natten mellem den 27. og 28. Marts fremsætter Christian Ønsket om at komme i Forhør, og her forklarer han, at Carl adskillige Gange har foreslaaet, at de skal slaa Niels Jørgensen ihjel og stjæle hans Penge, hvorved Udbyttet i hvert Fald skulde blive ialt 3—400 Rdlr. Den 16. Januar gaar de ikke paa Jagt, men begiver sig ned til Niels Jørgensens, og undervejs køber de en Flaske Brændevin. Til Niels Jørgensens og hans Kone fortæller de, at de kommer fra Holbæk. De byder ham Brændevin, og han drikker tre-fire Snapse, medens de kun drikker hver en. — Drik nu ikke mere Brændevin, Niels, siger Konen, for det kan du ikke taale. Og dette Raad følger han. De to Gæster bliver budt paa Aftensmad, og under Maaltidet blinker Carl adskillige Gange hen mod Christian for at lade denne forstaa, at han nu skal skyde Niels, men han mangler Mod.

Efter Maaltidet siger Niels, at de maa da hellere logere der om Natten.

— Nej, svarer den ene af Gæsterne, vi maa hellere se at naa hjem.

— Ja, det er nok ogsaa det bedste, siger Niels' Kone.

— Men, fortsætter en af Gæsterne, kan du ikke gøre os den Tjeneste at vise os Vej, for Sneen vildleder, og i Mørket er det ikke let at finde ned til Hovedvejen.

— Jo, svarer Niels Jørgensen, det kan jeg da godt.

Niels gaar forrest, derefter følger Carl, som nu bærer

Bøssen, og derpaa kommer Christian. Da de er nogle Hundrede Alen fra Huset, affyrer Carl et Skud og rammer Niels Jørgensen i Hovedet. — Men Herre Gud, Menneske, hvordan er det dog, du gaar med Bøssen, siger han, men faar i det samme et Slag af Bøssekolben oven i Hovedet, saa han med et Skrig styrter om, og Bøssen gaar i to Stykker, hvoraf de to Banditter griber hver sit Stykke. Niels kommer atter paa Benene, men begge de andre overfalder ham nu med en Række Slag, saa han tilsidst styrter død om, hvorpaa den ene af dem træder ham paa Halsen.

— Vi maa finde alle Geværstumperne, siger Carl, og da det ikke lykkes helt, fortsætter han: Det er rigtignok skidt.

Derpaa gaar de op til Huset og ser gennem Vinduet, at Konen staar ved Kakkellovnen og vinder Garn.

Da Døren ikke er aflaaet, gaar de straks ind.

Konen aner Uraad og spørger: Hvor er Niels?

— Han kommer straks, svarer Carl.

Hun vender sig derpaa om mod Sengen og siger til sin 11—12 aarige Søn Jørgen, at han skal staa op og løbe over og bede Naboen komme, hvorefter Drengen straks springer op af Sengen, men i samme Øjeblik slaar Carl hende omkuld og overfalder hende med adskillige Slag i Hovedet af Bøsestumperne. Det ulykkelige Barn staar grædende og jamrende og ser, hvorledes Moderen mishandles; men da griber Carl ham og trækker ham hen over Moderens Legeme. Drengen skriger og beder bønligt: O, lad mig være fri, men faar et Slag af Bøssens tykke Ende og styrter bevidstløs om. Carl tilføjer ham dog endnu adskillige dødbringende Slag.

Efter at have forvissat sig om, at ogsaa disse to Ofre er døde, giver de sig til at undersøge Husets Gemmer, hvorved de finder 70 Rigsdaler i Kontanter.

Idet de forlader Huset, siger Carl: Kan du se, det gik godt.

Det gik jo godt.

Da Carl derefter kommer i Forhør, indleder Dommeren Samtalen med en Bemærkning i Retning af, at det gik jo godt med Mordet paa Niels Jørgensen og da han iøvrigt lader en Del Bemærkninger falde, som Carl Larsen nødvendigvis maa genkende, gaar det snart op for ham, at Christian Jensen har aflagt Tilstaaelse; den 31. Marts gaar han saa selv til Bekendelse, og hans Beskrivelse af det passerede stemmer i det store og hele overens med Kammeratens Tilstaaelse. Endvidere fortæller han, at han og Strandbødkeren havde planlagt at myrde Lars Færgekarr ved Frederikssund, men — som før omtalt — opgivet dette Forehavende af Frygt for at blive opdagede.

De to Ugeringsmænd dømmes til Halshugning, og deres Hoveder skal sættes paa en Stage, men da Christian oprigtig angreder Mordet, benaades han til kun at blive halshugget.

Henrettelsen fandt Sted paa Retterstedet i Lejre Herred, og begge gik i Døden med stor Fatning.

Ved den store Tyverisag, som man samtidig havde beskæftiget sig med, blev 16 Mennesker idømt Strafarbejde fra 16 til 1 Aar, 18 idømtes Vand og Brød, 5 simpelt Fængsel, 2 Mulfter, og 2 frifandtes.

En Skattegravning Julenat ved Gilleleje.

Af H. C. Terslin.

Et Sagn fortæller, at Dronning Margrethes svenske Kongekrone er gravet ned et Sted i det nordlige Sjælland. I denne Artikel skildrer Lærer H. C. Terslin, Gilleleje, en Række mystiske Begivenheder omkring det gamle Sagn.

Fisker Edvard Petersen tjente i 1860 som 14-aarig paa Børstrupgaard (nuværende Gilbjerggaard), der ejedes af Peter Hansen. — Da Drengen Juleaften passerede Stengærdet, der danner Grænsen mellem Str. Esbønderup og Str. Børstrup, saa han i Halvmørket noget paa Jorden, der lignede en liggende Ko, hvad det dog ikke kunde være, men som fik ham til at gyse. Han skyndte sig hjem, men tænkte om Aftenen ofte paa det. Efter Julenadveren gik han og Karlen, Jens Larsen, tidlig til Ro i Karlekammeret; for de vilde op, som Skik var, lige efter Midnat for at skyde for Folks Huse.

Vækket af en mystisk Skikkelse.

Som Drengen laa i sin søde Søvn, vækkedes han ved ligesom at blive skubbet ud af Sengen. Da der var lyst i Stuen, troede han at have sovet over sig og vækkede Karlen. Men Klokken gik til 2, og Lyset kom udefra, hvor en taageagtig Skikkelse holdt ligesom en tændt Lygte op for Vinduet. Karlen og Drengen stod nogle Sekunder fastnaglede til Stedet og saa paa den mærkelige Skikkelse, der nu vendte om og med rolige Skridt gik over Marken mod Stengærdet, Drengen havde passeret om Aftenen, og satte Lyset der ved en Brombærbusk. I et Nu blussede den op; de saa tydeligt Grenværket, der dog ikke brændte helt.

Skatten sank 100 Alen i Jorden!

Efter at være kommet over Skrækken tog de Tøjet paa og listede ud, Karlen med sin Bøsse. Vejret var maanelyst, koldt og stille. Busken lyste stadig. Da afskød Karlen Bøssen; Knaldet lød kraftigt; det sang i Isen, der laa over en Lavning i Terrænet. Da de

vendte sig om, saa de, at Lyset i Busken slukkedes efter to hastige Blink og en tredje dvælende Opblussen. Skikkelsen var forsvundet.

Nu vidste de fra de gamle, at hvor der brændte Lys, var der en Skat begravet, og at Aanderne altid færdedes et saadant Sted, som de ikke kunde lide var kendt af Mennesker. Aanden vidste, at Drengen havde set Stedet, som havde gjort Indtryk paa ham, og den havde fulgt ham siden og var Skyld i hans Opvaagnen! Og nu havde to set Synet. Som Følge heraf var Skatten nu sunket 100 Alen i Jorden, men vilde hæve sig 1 Alen hvert Aar. De to talte ikke om Begivenheden — det maatte man ikke, før man havde sovet.

Dronning Margrethes Kongekrone.

Nogen Tid efter fik Drengen at vide, at en ældre Fisker Jens Pesen, tidligere havde haft den samme Oplevelse en Juleaften, da han for Hjemgaaende fra Str. Esbønderup passerede samme Sted. — Paa Eggen gik Sagnet om, at Dronning Margrethe havde nedgravet den erobrede svenske Kongekrone et Sted i det nordlige Sjælland. Hun havde haft en Mand med sig til at grave og bagefter stukket Øjnene ud paa ham, for at han ikke siden skulde vise nogen Stedet.

Gravede flere Julenætter efter Skatten.

Der gik nu mange Aar. Edv. Petersen var 45 Aar og gift. Hans Datter drømte en Nat, at hun havde set den svenske Kongekrone, indsvøbt i et Stykke hvidt, blaaprikket Silketøj i et Marmorskrin, der var nedgravet paa Gilbjerg. Hendes Beskrivelse af Stedet viste sig at passe med Stengærdet og Brombærbusken, og Faderen gik da derud paafølgende Julenat, gravede, men vel ikke dybt nok! og fandt intet. Mangen Julenat siden var han derude; engang havde han Datteren med, men fandt intet, heller ikke sidste Gang, da han havde en spids Jernstang med. — Men gamle Edv. Petersen troede endnu, da jeg sidste Gang talte med ham, i 1932, at Kongekronen fandtes derude. Den kunde jo ikke være saa langt nede i Jorden nu de mange Aar efter! — Nu er han død, Brombærbusken findes ikke længer, og det vil blive vanskeligt for en af vor Tids Gilleleje-Drenge at finde den gyldne svenske Kongekrone.

Hos Madam Larssen paa Arresødal ved Juletid 1859.

Af Erland Gribso.

»Hos Madam Larssen —« blev i Julen 1938 opført paa Arresødal af Amatørskuespillere blandt Slottets Beboere. Alle Rollerne, ogsaa K. A. Larssens og Præstens, blev spillet af Damer.

Paa Fotografiet, taget selve Forestillingsaftenen, ser man fra venstre til højre: Madam Larssen, K. A. Larssen, Pastor Strøm, Jomfru Mohr og Sine.

Personerne:

K. A. Larssen, 61 Aar.

Madam Larssen, 55 Aar.

Jomfru Mohr, 25 Aar.

Sine, en gammel Pige, 60 Aar.

Pastor Strøm, 83 Aar.

En hyggelig Dagligstue paa Arresødal. Ilden knitrer i Kakkelovnen. Det er Juleaftensdag om Formiddagen.

Jomfru Mohr staar ved et Strygebrædt og stryger med et gammeldags Strygejern. Hun smaanynner, og hendes Nynnen gaar over i »Højt fra Træets grønne Top«.

Madam Larssen (kommer, medens *Jomfru Mohr* synger de sidste Linier af Sangens første Vers, og sætter sig ved et lille Bord foran et af Vinduerne): Naa, *Jomfru Mohr*, De synger!

Jomfruen: Ja!

Md. L.: Ja, syng De kuns! Hvad var det for Resten for en, De sang?

Jomfruen: Nej, den kendte Madammen vel ikke?

Md. L.: Nej, ikke at jeg ved a' da.

Jomfruen: Det var Peter Fabers nye Julevise. Den sang de alle Vegne inde i København, da jeg var derinde i forrige Uge.

Md. L.: Saaeh — Faber? Ham med »Dengang jeg drog af Sted«?

Jomfruen: Ja!

Md. L.: Syng den engang til, Mohr!

Jomfruen: Nu skal jeg syng den sidste Vers for Madammen. De sidste Linier er blevet et helt Sprichwort inde i København. (Synger Verset, der ender med »Julen varer længe, koster mange Penge«).

Md. L.: Tja, det har sin Rigtighed! Julen varer længe, og koster det gør den osse!

(Det banker paa Døren).

Md. L.: Naa, hva' nu? Kom ind!

Sine (i Skureforklæde og med opsmøgede Ærmer viser sig i Døren): Vi har int' mere grøn Sevel!

Md. L.: Nu igen! Hvor gør I da a' den?

Sine: Hvor vi gør a' den? Vi æder den i alt Fald int'!

Md. L.: Nej, det ka' I vel ikke! Vi skal ha' Bud til Byen om lidt, *Sine* ... (til *Jomfru Mohr*): Vil De huske det sammen med det andet, *Jomfru Mohr*?

Jomfruen: Ja!

(*Sine* bliver staaende).

Md. L.: Var der andet, *Sine*?

Sine: Ded vaa' der kasker nok!

Md. L.: Naa, hva' saa da?

Sine: Skurebøsterne er opslidt allesammen!

Md. L.: Osse det!

Sine (irriteret): Ja, Madammen vil vel int' ha', a' man ska' ligge og skrubbe med de bare Never? Ded har jeg nu gjort de sidste 14 Dage, saa Fingrene snart er slidt helt a'. Der er int' Bøster skaevt mere! Og desyden ...

Md. L. (afbryder): Ja, ja, det er godt, *Sine*, du skal nok faa de Bøster, du har Brug for! (til Jomfru Mohr): Husk osse det, Jomfru Mohr!

Jomfruen: Ja, det skal jeg!

(*Sine* bliver stadig staaende).

Md. L.: Naa, nu maa vi se at faa det Strygebrædt ud, Jomfru Mohr — det Strygeri har ikke hjemme her i Dagligstuen!

Jomfruen: Jeg er færdig om et halvt Minut. Det er bare i Dag, at jeg er nødt til at staa her med det.

Md. L.: Ja, jeg ved det godt. Det gaar osse nok! (Opdager *Sine* i Døren): Hva', er du ikke gaaet endnu, *Sine*? Der er da vel ikke mere?

Sine: Ska' Vindverne i Kælderen pudses?

Md. L.: Ja, det maa vi hellere!

Sine: Saa maa jeg ha' noget Brændevin og gnie dem med!

Md. L.: Det skal du faa, *Sine*, men se nu og kom ned og faa bestilt noget igen!

Sine: Ja, ja, nu gaar jeg! (Gaar).

(Jomfru Mohr bærer Tøj og Strygebrædt ud. — *Md. Larssen* sidder og blader i sin Regnskabsbog. Tæller halvhøjt: 5 og 7 er 12 og 8 til er 20 og 3 til er 23 ... 3 op og 2 i Mængde).

K. A. Larssen (kommer nynnende ind og giver sig til at stoppe en lang Pibe): Nu skal det være godt med en Pibe Tobak!

(Pavse).

Md. L.: Det bli'r en dyr Jul!

K. A. L.: Vel ikke anderledes, end den plejer?

Md. L.: Jo, der gaar mere til heroppe i Skoven end nede paa Værket!

K. A. L.: Vi er jo ogsaa flere Mennesker her hver Dag.

Md. L.: Ja, du snakker!

Jomfruen (stikker Hovedet ind ad Døren): Vi har ingen Mandler. Hvor mange mener Madammen, vi skal sende Bud efter?

Md. L.: Mandler? Hvad skal vi bruge Mandler til?

Jomfruen: Til at lægge oven paa Smaakagerne.

Md. L.: De Mandler kan vi godt spare! Tag flækkede Nødder i Stedet for, Mohr! Nødder har vi nok af. Og husk saa at skære Rosinerne over, inden I kommer dem i Kringlen — det drøjner paa dem!

(Man hører Kaneklokker, og et Øjeblik efter svinger en Kane ind paa Gaardspladsen).

Md. L.: Saa, hvem er nu det? Er det ikke Præsten? Jo, saa minsæl er det saa! Hvad mon han nu skal tigge til? Det sker immeran!!

K. A. L.: Saa, saa, Laurentse! Vær nu ikke for bøs ved gamle Strøm. Han er en velmenende gammel Mand, og baade du og jeg vilde agte ham ringere, end vi gør, hvis han lod fem og syv være lige og lod Fattigfolk sidde og fryse og sulte, især nu til Helligdagene.

Md. L.: Ka'ske!

K. A. L.: Han spytter vist ogsaa nok i Bøssen selv.

Md. L.: Mon?

(Det banker paa Døren, og Pastor Strøm kommer ind).

Strøm: God Dag! Sikken et Julevejr!

K. A. L.: God Dag, Pastor Strøm! Værsgod og trød nærmere!

Md. L.: Ja, værsgod, Hr. Pastor! Kom indenfor og lad os lukke for Varmen.

Strøm (kommer frem i Stuen, hilser, gnider sine Hænder ved Ovn): Ja, hvilken velsignet Varme her er. Jeg lod Jomfruen hjælpe mig min Kappe af derude — —

K. A. L.: Ja, det maa være rigtigt! Sid ned og lad Hvilen falde paa. Hvordan staar det til i Kregme Præstegaard?

Arresødal Slot ved Juletid.

Strøm (sætter sig i en Lænestol): Tak, godt, Gud ske Lov!

(Madam Larssen gaar ud, kommer straks efter tilbage igen, og lidt efter viser Jomfru Mohr sig med Vin og Julekage).

K. A. L.: Ja, her hos os er alt ogsaa ved det gode gamle. Vi har jo for længe siden alt i Orden efter Flytningen, og nu skal vi altsaa fejre Julen for første Gang her paa Arresødal.

Strøm: Og hvad synes saa Fruen —

Md. L.: Jeg synes godt — — men tjen mig i at la' Fruen være — — jeg er Madam Larssen, som jeg alle Dage har været! I den Retning er der ikke sket den bitterste Forandring, siden vi flyttede fra Valseværket!

Strøm: Bevares, Madam Larssen! — Hvad jeg vilde sige: der var for Resten en Ting, jeg vilde tale med Dem og Deres Mand om, Madam Larssen!

Md. L. (mens hun skænker Vin i Glassene): Og det var?

Strøm: Det drejer sig om Per Hansens herude ved Vinderød Skov. Manden er jo kommet slemt til Skade ved Arbejdet i Skoven, og hele Familien trænger saa haardt til en Haandsrækning, navnlig da nu til Jul —

K. A. L.: Værsgod, lad os smage paa Varerne!

Md. L.: Ja, værsgod — og spis et Stykke Søsterkage til, Hr. Pastor. Den kan tygges uden Tænder!

Strøm: Tak, Tak — Skaal, og en glædelig Jul!

K. A. L.: Skaal — Tak i lige Maade!

Strøm: Men skal Madammen ikke —?

Md. L.: Nej, jeg taaler ikke det Skidt i mit Hoved. Jeg holder mig til Søsterkagen.

Strøm (efter en lille Pavse): Det var det med Per Hansens —

K. A. L.: Ja, men saa vidt jeg husker: Per Hansens —

Md. L.: La' mig! — Hvad mener De, Hr. Pastor, at det kunde være passende at hjælpe dem med derude hos Per Hansens?

Strøm: Saadan lidt Slagtemad og maaske ogsaa lidt Skillinger, et Par Dalers Penge eller saa!

Md. L.: Naa, hm, — de fik nu ti Daler — og saa en Avn-kurv med en Sulestumpe og lidt Revelsben og Hakkepølse og Finker — og saa et Par Sigtebrød oven i.

Strøm: Næ—ej, har De allerede — — det var smukt gjort af Dem, Madam Larssen — — og endda inden jeg fik sagt noget til Dem om det.

Md. L.: Jeg har jo da ogsaa selv Øjne i Hovedet, Hr. Pastor!

Strøm: Og saa oven i Købet hele ti Rigsdaler!

Md. L.: Jah, ska' der gi'es, saa ska' der gi'es, saa det ka' mærkes. Det andet Fidteri hjælper til Vandsbæk. Men hvordan med Christoffer Hjulmands i Carls gave? Trænges der ikke til en hjælpende Haand? Og helst lidt gesvindt!

Strøm: Hjulmandens er blevet hjulpet!

Md. L.: Saah, hvem har gjort det da?

Strøm: Hjulmandens har faaet Madvarer og ogsaa lidt Penge, fem Daler.

Md. L.: Ja, men af hvem?

Strøm: Det er saamænd mig selv, naar De endelig vil vide det, Madam Larssen.

Md. L.: Zwei Seelen und ein Gedanke, zwei Herzen und ein Schlag! — Vi er vist begge to bedre end vores Rygte, Strøm!

Strøm (befippet): Er der ogsaa noget i Vejen med mit Rygte?

Md. L.: He, he, Hr. Pastor — De er altsaa klar over, at det er saa som saa med mit Rygte!

Strøm: Jeg maa bede Madammen undskylde — det var en Fortælelse. De har Hjertet paa det rette Sted, Madam Larssen!

Md. L.: Engang imellem, Strøm, engang imellem! Men jeg ved s'mænd godt, hvad De tænker paa — det er vel Historien om ham Kalorius med de tre Mark, der osse er naact til Kregme?

Strøm: Hørt den har jeg jo!

Md. L.: Ja, tænkte jeg det ikke nok!

K. A. L.: Lad os høre, Pastor Strøm, hvordan Historien lyder, nu den er paa Vandring!

Strøm: Hm, ja, her skal have været en Betler inde hos Dem, og De gav ham en Mark — men da Deres Hustru hørte det, sagde hun til Dem: »Du skulde saamænd hellere have givet ham tre Mark!«

K. A. L.: Det har sin Rigtighed — og hvad gjorde saa jeg?

Strøm: De kaldte Betleren tilbage og gav ham to Mark til!

K. A. L.: Rigtigt! Men hvad saa?

Strøm: Hvad saa? Er der mere?

K. A. L.: Ha, ha, ha — ja, saagu er der mere, for ved De, hvem der løb ned paa Aastien og passede Fyren op der? Det gjorde saamænd selveste Madam Larssen, og den arme Djævel maatte værsgod aflevere de to Mark igen!

Md. L.: Ja, det var mig en net Fyr! Han lugtede af Brændevin, saa man var fær'i at daane, naar han lukkede Munden op.

Nej — den, der gi'r til han tigger, han ska' sla'es, til han ligger — naar han da gi'r til den Slags.

K. A. L.: Ja, ja, Laurentse, foreløbig kommer vi vel nok ikke til at tigge, du og jeg! En Betler saadan i almindelig Forstand var han nu heller ikke. Det var en Hanværkssvend paa Valsen.

Md. L.: Fuld var han da!

K. A. L.: Hvad skal man sige til det: uden Kondition og uden Tag over Hovedet —

Md. L.: Ja, ja, la' det saa være da — — — og godt var det ka'ske alligevel, at han viste sig her —

Strøm: Godt?

K. A. L.: Ja, ser De, Pastor Strøm, vi har siden snakket frem og tilbage om disse hersens rejsende Hanværkssvende, Laurentse og jeg, for det er jo ingen Skade til, at de faar set sig om i Verden, tværtimod! Og saa fik vi den Tanke —

Md. L.: Hm!

K. A. L.: Jo, Laurentse, Præsten maa gerne vide det. Det kommer jo frem engang alligevel. Foreløbig bliver det dog medlem os, Strøm!

Strøm: Ja, det forstaar sig — men jeg er ikke helt med —

(K. A. Larssen gaar hen til et Chatol og kommer tilbage med et Dokument, som han lægger foran Præsten).

Strøm: Vent lidt, jeg maa have mine Glarøjne paa! (Tager Brillerne frem). Lad os saa se!

(Tavshed i Stuen. Udenfor Vinduerne vælter Sneen stadig ned).

Strøm: Ja, men, ja, men — — ser jeg rigtigt?

Md. L.: Hm!

Strøm (læser højt): »Rejsestipendier fra 150 til 1500 Rigsdaler til duelige Polyteknikere, Mekanici og Haandværkere, saaledes at Børn født af Forældre fra Frederiksværk have Fortrinsret« — — ja, men kære Venner, det drejer sig jo om Hundrede Tusinder af Rigsdaler. Er I saa rige?

K. A. L.: Ja, Pastor Strøm, vi er situeret helt godt, hvad De vel heller aldrig har tvivlet om. Jeg har tjent mange Penge, og mange fik Laurentse fra sine Forældre, Købmand Thodbergs, en køn Klat var der jo allerede fra hendes Bedstemor, den gamle Madam Schiøtt —

Md. L.: Ja — den, der spa'r, han har!

Strøm: Det var dog alligevel en farlig Bunke Penge at gi' til Gi'endes!

Md. L.: Naah, det er da kun nogen a' dem, og ska' der gi'es, saa ska' der gi'es, saa det ka' mærkes. Det Pjatteri med en Skilling her og en Skilling der, det er der ingen Ræson i!

Strøm: Det var en stor Nyhed, men jeg skal nok holde Tand for Tunge. Gid der maa komme Velsignelse ud af den Tanke, I der har faaet — — nej, jeg kan dog ikke glemme det — — saa mange Penge!

Md. L.: Værsgod og drik igen!

K. A. L.: Ja, nu skal jeg skænke —

Strøm: Nej, jeg maa videre. Men nu faar De ha' Tak for Hjælpen til Per Hansens og Tak for Deres Fortrolighed — — Ja saa Farvel, og glædelig Fest!

K. A. L.: Tak i lige Maade!

Md. L.: Og hils i Præstegaarden!

Strøm (allerede ude ved Overtøjet): Jo, Tak! Jeg skulde jo ogsaa ha' hilst.

(K. A. Larssen følger Præsten ned ad Trappen og ud til Kaminen).

Md. L. (staar ved de smaatavlede Ruder og følger dem med Øjnene. Pludselig kommer hun i Tanke om noget, lukker et Vindue op og raaber ud): Jeg saa før nede ved Aaen, at der laa en Stump Bræt paa Isen ved Baadebroen. Ta' og sig til Gartneren, at han ser og faar den smidt ind i Huggehuset. Der ka' blive mange go'e Optændingsspinde a' den Stump!

(*Knud Arnt Larssen*, født i Holbæk 1793, stod i Handelslære i Hillerød. Bestyrer og senere Ejer af Thodbergs Købmandsfor-

retning i Strandgade i Frederiksværk. Gift med *Laurentse Marie*, født *Thodberg*, Købmandens Datter. Thodberg havde selv i sin Tid faaet Virksomheden ved Giftermaal med en Datter af Forretningens Grundlægger, *Madam Schiøtt*, som i 1804 flyttede til Strandgade fra Torvet, hvor hun havde været Marketenderske. — K. A. L. blev 1827 Medforpagter af Valseværket, hvor han boede i Hovedbygningen, det nuværende »Skjoldborg«. Var samtidig fra 1835 Ejer af Byens anden Købmandsforretning, der ligeledes laa i Strandgade, men som han flyttede til Nørregade og udlejede til S. A. Brendstrup. K. A. L. købte Arresødal og flyttede derop i 1854. Han døde 1865. *Madam Larssen* 1883. De efterlod sig en Formue paa lige ved 2 Millioner Kroner. *C. L. Strøm* var Præst for Kregme-Vinderød og Frederiksværk i samfulde 50 Aar fra 1809 til 1859, da han døde, 88 Aar gammel. Præstegaarden laa i Kregme, indtil den i 1890'erne blev flyttet til Frederiksværk).

FRA KONGELIGT LYSTSLOT TIL HAMLETMUSEUM

Af *Sten Strube*.

Museumsdirektør, cand. mag. Knud Klem, Kronborg, fortæller i dette Interview lidt om Kronborg efter Krigsudbruddet og om en anden af Sundbyens Seværdigheder: Marienlyst Slot, før kongeligt Lysthus, nu Bymuseum med Hamlet-Minder.

KRONBORG SLOT — dette Danmarks gamle Vartegn — kendes overalt. Det er skønt, stolt at skue, og Hundredtusinder har i Aarenes Løb gæstet det og med Ærbødighed for svundne Tider færdedes paa Bastionerne og i Slotsgaarden.

De har ogsaa besøgt Museet, og det — før Krigen kom — i et Antal af 50.000 om Aaret.

Men saa kom Krigen, og der blev tyst og stille paa Kronborg. Murene gav ikke mere Genlyd af det engelske Verdensprog, af tysk, fransk, amerikansk og Gud ved hvilke andre Tungemaal. Langsomt kom Danmark sig dog ovenpaa Chocket, og Folket søgte ind til det Nationale i stedse stigende Grad. Atter strømmede der Mennesker til Kronborg, — Vandrerne i spraglede Bluser, Spejdere i Uniform, F.D.F.'ere og alle de andre Ungdomsorganisationer var talstærkt repræsenteret i de Skarer, der nu vandrede rundt i det gamle Slots minderige Sale. Det var Ungdommen, der kom — de ældre blev hjemme.

Og netop dette Forhold fik den ærværdige gamle Institution »Handels- og Søfartsmuseet paa Kronborg« til at slaa et veritabelt Kraftspring. De Unge kom nemlig ind paa Slot og Museum for en yderst minimal Betaling, mens de Ældre, der ved deres Bidrag skulde have holdt Museet oppe i de vanskelige Tider, som sagt blev væk.

Der blev Lavvande i Kassen, og Museumsdirektør Knud Klem gik derfor til Bestyrelsen for Museet med et Forslag om en Støtteforening. En saadan fandtes ved flere Museer, men bestod kun af en snæver Kreds af Mennesker, der betalte et forholdsvis højt Bidrag. Museumsdirektørens Tanke var imidlertid at danne en Forening af Handels- og Søfartsmuseets Venner paa en meget bred Basis, saa alle kunde være med i Arbejdet, og alle kunde yde deres Hjælp til Bevarelsen af dette værdifulde Stykke Historie.

Gennem Foredrag i Radioen, Artikler i Pressen og ved direkte Henvendelse til en Række Personer og Institutioner blev der derefter slaaet til Lyd for denne Forening, og Museumsdirektørens Tanke fandt Genklang. Indmeldelserne strømmede ind, og indtil nu har Foreningen mellem 700 og 800 Medlemmer. Og der kommer stadigt flere. Den ærværdige gamle Institutions Kraftspring lykkedes altsaa tilfulde.

★

SE DET VAR KRONBORG, siger Museumsdirektør Klem. Jeg har opsøgt ham i hans hyggelige Villa paa Strandvejen i Helsingør. Der er en dejlig Udsigt over Øresunds skumtoppede Bølger, og vi kan lige skimte Sundets Vogter, Kronborg med de irgrønne Tage og Taarne. Og Museumsdirektøren fortsætter: Men hvor mange mon kender Marienlyst Slot — en anden af Helsingørs Perler?

Jeg har aabenbart ikke set ud til at vide nok om dette Emne, for Museumsdirektøren fortsætter sin Fortælling. Her er lidt af det, han fortalte mig hin

Efteraarsaften, mens Ilden knitrede lystigt i Kaminen, og Bølgerne slog tungt mod Stranden udenfor Huset.

Da Frederik den Anden var ved at være færdig med at bygge Kronborg Slot, kom han i Tanke om, at der ikke dør var Plads til en Have, og da han absolut vilde ha' en saadan, blev den anlagt lidt udenfor Byen, hvor det tidligere Middelalderkloster Sct. Annæ Kloster havde ligget. Frederik den Anden naaede desværre ikke at faa det at se — han døde Aaret før, det var færdigt. Der var i Haven blevet rejst et taarnlignende Lysthus, og det var i Kongefamiliens Eje til 1750, hvor en Toldkammererer Putsgaard, Helsingør, købte det for at bruge det til Sommerresidens. Frederik den Femtes gode Ven, Adam Gottlob Moltke, købte det dog — vist nok paa Kongens Vegne — tilbage igen, og Aaret efter lod Kongen Lysthuset udvide til et Slot.

Det var den franske Arkitekt Jardin, kaldt hertil Landet af den gamle Bernstorff, der fik til Opgave at bygge dette Slot paa en saadan Maade, at det bestaaende taarnlignende Lysthus gik op i det som en harmonisk Enhed. Han løste denne Opgave fint, idet han lod grave af Volden bag Slottet, gjorde Taarnet dybere og byggede to Fløje til, saa der derved fremkom den Bygning, det Marienlyst Slot, der staar den Dag i Dag.

Slottet blev egentlig bygget til Frederik den Femtes Dronning, Juliane Marie, og det er da ogsaa hende, der har givet det Navn. I 1850 overgik det til Staten, der bl. a. udsaa det til Rekreatiønshjem for Invalidere fra Trearskrigen, men denne Plan blev aldrig ført ud i Livet, fordi Helsingør Kommune købte Slottet. Det blev saa udlejet til Beboelse, og engang var der ogsaa Kurhotel...

— *Og nu er der altsaa Museum!*

— Ja, det har der været siden 1930, hvor Bymuseet fra Klosteret flyttede ind paa 1ste Salen i Slottet, men da den sidste Beboer forrige Sommer opsigde sit Lejemaal, vedtog Byraadet helt at hellige Slottet til et Bymuseum. Det er ikke alene Bygnin-

gens Ydre — i den saakaldte Louis XVI-Stil — der er en Seværdighed. Ogsaa det Indre af Slottet kan i høj Grad paakalde Interessen og bl. a. staar Kongens Værelse uændret fra det oprindelige Slots Tid. Da Interessen for Hamlet var i stadig Vækst, og da vi fik de store Hamlet-Spil paa Kronborg, besluttede Byraadet at oprette en speciel Hamlet-Afdeling under Bymuseet. Der skulde her ophænges kunstneriske Fremstillinger af Hamlet, og der er allerede gjort en meget værdifuld Begyndelse med Maleren Nørretranders Billeder, der er inspireret baade af Gründgens og Gielgud. Tid efter anden er det saa vor Hensigt ogsaa at samle Hamlet-Literatur i Afdelingen — det er jo uden Tvivl noget, særligt Englænderne vil se paa med den største Interesse.

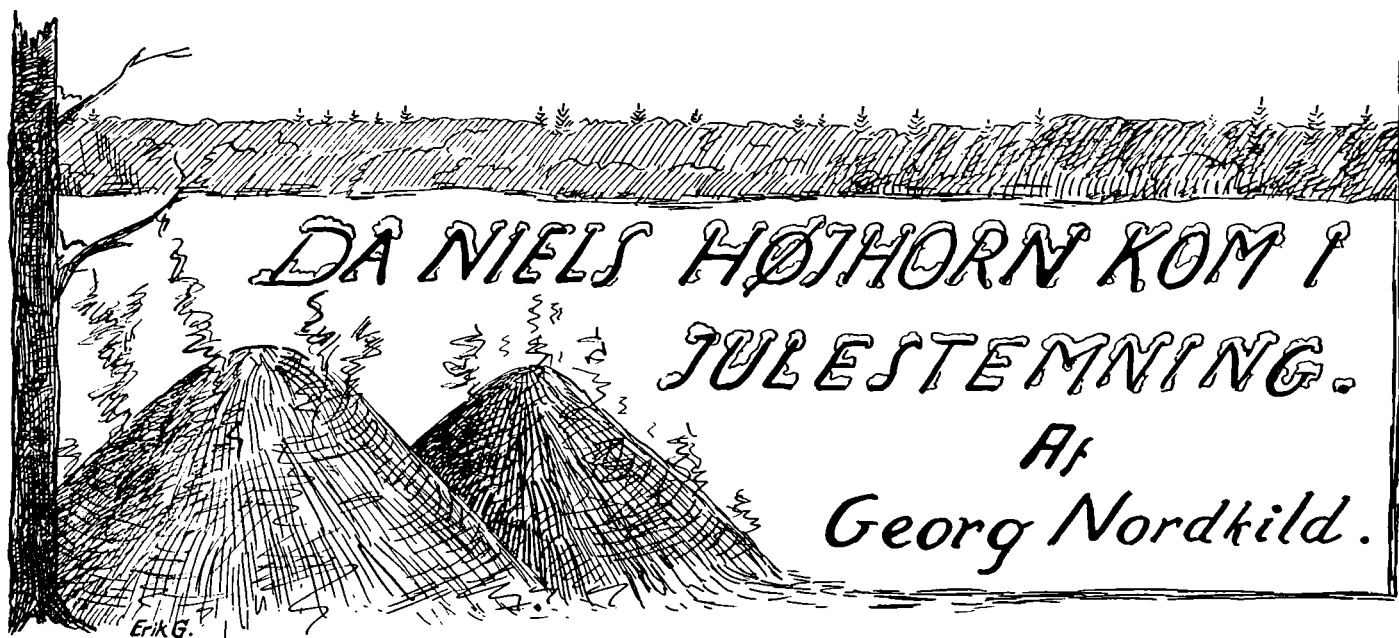
— *Hvordan forholder det sig egentlig med Hamlets Grav?*

— For rigtigt at forstaa det maa vi begynde ved Begyndelsen. Lidt ind i det 19de Aarhundrede voksede Interessen for Shakespeare. Englænderne har altid søgt til Helsingør, og de mange engelske Købmandsfamilier, der boede her, kaldte Marienlyst Slotspark for »Hamlets Garden«. Meget naturligt begyndte man derfor ogsaa at tale om Hamlets Grav, og da det netop var i den Tid, hvor der blev rejst Søjler for baade levende og afdøde Personer og Romanhelte, fik Hamlet da ogsaa sin Gravsten...

★

Det var lidt af det Museumsdirektøren fortalte, og hvad han sagde, ændrede ganske mit Syn paa Marienlyst Slot. Det har altid forekommet mig stift, graat og Indbegrebet af alt, hvad der er kedeligt — og saadan ser vist Hovedparten af Helsingoranerne paa det. Et Museum er jo altid daarligst kendt i dets egen By, og det i Slottet er saavist ingen Undtagelse fra denne Regel. Men i Virkeligheden er det altsaa en lille Perle — et Stykke Kulturhistorie, der taler sit tydelige Sprog om længst svundne Tider.

En Fortælling fra Gribskov om en haard Negl af en gammel Kulsvier, der dog kunde komme i Julestemning. Han købte en Julegave til sin Søn — men hvad det førte til, handler denne Kulsvierhistorie om.

Der var altid noget, der trykkede gamle Niels Højhorn, hans vittige Nabo, Søren Asser, sagde, at det var fordi han gik med for lavvristede Hoser. Men Niels Højhorn selv vidste bedre, hvorfra Trykket stammede. Og hvis der bare var kun eet Tryk, der hvilede over hans syndige Person, men der var mange, naar han rigtig i mørke Stunder fik gennemgaaet sit Synderegister. Det skulde heller ikke hjælpe paa Humøret, at Gigten i Aarenes Løb havde kroget hans Person, saa han kun kunde stavre omkring ved Hjælp af et Par Kæppe. Desuden havde han den gamle Hofteskade at drages med fra den Gang, han blev slaet i Stenbroen af den bomstærke Lars Grønholt.

Niels Højhorn sad mellem Kæppene paa en Brændestabel ude ved Milerne og lod Tankerne gaa tilbage til den Tid, da han var Forpagter af Rejsestalden i Bloustrød. Det var i Skumringen, at Lars Grønholt drejede ind i Rejsestalden. Han sad med det ene Ben udover Kullæsset, og idet han passerede Porthjørnet, skurede Træskoen mod Stolpen, saa den faldt ned paa Stenbroen. Niels Højhorn tog Træskoen op og betragtede den nøje, idet han med et svedent Grin sagde:

— Næe, nu har jeg i mine livsskavte Dave aldrig set Mave til Træsko! Man kan se, I inte sparer paa Træet, hvor du kommer fra.

— Da ser du ellers her Maven til den, sagde Lars Grønholt, idet han stak den anden Træsko hen foran Næsen paa Staldmesteren. — Men ellers skal du inte gøre Nar af mine Træsko, for det er forsant Arbejde. Jeg har sæl laved dom, skal jeg hilse dig og sige.

— Kalder du dom for Træsko! Jeg vil heller kalde dom for et Par Svinehovve. Sandt for Dyden i og for sig Faneme om jeg vilde stikke mine Ben i saaden et Par Elletrunter, gensvarede Niels Højhorn.

Det ene Ord tog det andet, og ti Minutter efter laa Staldmesteren paa Stenbroen med brudt Hofteskaal.

Saa var det, han købte den lille Landejendom mellem Skovene, Folk sagde, det var for Penge, han havde stjaalet og snydt sig til i Rejsestalden. Nu gav han sig til at svide Kul, binde Riskoste og opdyrke den udperkede Skovjord. Det gik kun smaat, særlig med det sidste, og ingen rigtig Hjælp hade han, ikke engang en Kone. Men hvor faa en fra, naar man var halvgammel, sær og halv Krøbling. Og dog, Kærlighedens Veje er uudgrundelige. Niels Højhorn fik en Kone, endda en køn Kone, og hun var atten Aar. Ganske vist skete det med lidt Snyderi, idet han drog udensogns paa Frieri og for den elskede Genstand fremviste et Bundt Pengesedler . . . som dog senere viste sig at være gamle Lotterisedler. Og Gaarden, han pralede med, reduceredes til ved Brudens Indtog at være et faldefærdigt Parcelliststed paa tolv Tønder Land.

Den unge Kone sled bravt i det baade indendørs og udendørs, og den aldrende Ægtemand vred og ømmede sig i Hofteskaalen og var altid bitter og i ondt Lune. Fire Sønner og to Døtre var Ægteskabets Resultat.

— Hade en bare givtet sig med en jævnaldrende, saa var Velsignelsen inte bleven saa rig, tænkte han ofte. Men nu var de fleste fra Haanden, kun Laj var hjemme. Og han tænkte videre, som han sad der paa Brændestablen mellem Kæppene med Udsigt til de syv Milepyramider: — En ung Kone hjemme og en halvgammel Mand paa Københavnsvejen i Dage og Nætter paa et Kullæs. Kan det inte undskyldes, om en faar sine Griller og Tvivl om Konens Troskab. Kan det inte undskyldes, at den halvgamle Mand tar sin unge Kone med paa Kullæsset for at faa Sjølefred og for at forhindre mulige Viderværdigheder? Men naar samme Mand slaar sin unge Kone en Næve i Ansigtet midt paa Københavnsvejen med Udbruddet: — Nu længes du vel hjem til min Stedfortræder, saa var han gaaet lovlig vidt, tilmed, da der ingen Grund var for Mistanke. Lige saa lidt som den Gang, da han en taaget

Morgenstund knirkede udad Jordvejen fra Hjemmet med et Læs Riskoste og saa utydelig ude ved Skelgærdet paa Marken en Mandsperson staa og ryste paa Hovedet og formodentlig glæde sig over, at nu var Sofie ene hjemme.

Med den femte Vognkæp i den ene Haand og Støttekæppen i den anden hinkede Niels Højhorn mod den tænkte Rival ... som var en Enebærbusk, der nikkede venlig til ham i Morgenbrisen. ...

Men endnu kørte Niels Højhorn paa det høje Kullæs til Hovedstaden. Værst var det med at komme op paa Læsset. Hvis ikke han hade haft Stigen at liste op ad, hade det været en Umulighed, og hvis ikke Sønnen Nikolaj hjalp ham til Tops og gav ham Tømmerne i Haand. Joe, Niels hade osse Nytte af sine Børn, nu de var blevne voksne.

Det stundede mod Højtiden, det sidste Læs Trækul knirkede mod Staden inden Jul. Og Niels Højhorn sad i den kolde Vinternat paa Læsset og fik varme Følelser for Hjemmet, sad og funderede paa, hvad han kunde hitte paa og købe med hjem for at glæde Sofie og Nikolaj. Det blev en Silke-Hovedhætte til Sofie og et Par Skaftestøvler til Laj, ganske vist købt i en Marskandiserbod og saa stive som et Par Horn, men ved Hjælp af en Pægl Tran kunde de nok blødgøres. Den Gamle glædede sig til at komme hjem og overrække dem Gaverne, en Følelse han kendte grumme lidt til. Overrækningen skete allerede ved Hjemkomsten Lillejuleaften. Sofie var ved at falde bag over af Benaelse, og hun lagde Hætten over sit sortlokkede Hoved foran Spejlet, mens hun saa sit eget og Ægtemandens genert smilende Kontrafej i Spejlbilledet. Sofie følte Trang til at slaa sine Arme om Giverens Hals, men hun betvang sig. Det var altfor flovt i Nikolajs Nærværelse. Han hade ellers nok at gøre med Støvlerne, for han kunde kun faa Benene et godt Stykke ned i Skafterne, hvor Folderne begyndte. Saa røg der en Strop af, lidt efter den anden, og Nikolaj blev svedt og rød i Hovedet af Anstrengelse:

— Det var dog Saten til Støvler. De er ligesom et Vaskebræt dernøre i Folderne, sagde han, mens han pustedede.

— Jamen, ih du Himlens Gud Laj! Sandt for Dyden i og for sig, du skal jo stampe Laj. Stamp Laj, stamp Laj! Næe, sikke Børn man har og ikke kan stampe! Hælen i Gullet og stamp! kommanderede den Gamle.

I det Lag kom Nikolajs gode Ven og jævnaldrende ind i Stuen. Han greb fat i den sidste Strop, halede og svedte, og Nikolaj traadte haardt til, men stampe vilde han ikke. Da sprang den fjerde og sidste Strop. I det samme faldt der en knaldende Lussing til Nikolaj fra den Gamles Haand. Nikolaj saa ondt til Lussingens Ophavsmand, sparkede Støvlen af Foden, saa den røg ind under Bænken, og knaldede Døren i efter sig.

Da var Nikolaj atten Aar, og hans Ven hade set det

Ingen stillede paa Torvet med flottere Trækul end Niels Højhorn. De var lette og klang som Metal, og de var gennemsvedne, udelukkende brændt af Elletræ.

Naar Niels Højhorn og Søren Asser paa Hjemvejen

bedede i Bloustrød Kro, kunde Niels prale med en vægtigere Pengepose end Søren Asser:

— Jeg skal nok ta dig engang. Du fedter for Skovfogden og faar derfor det bedste Træ. Inte saa underlig, du faar goe Kul. Der siges osse, han ser mellem Fingre hos dig, naar han møder dig og Laj med et Stykke Vildt, du har skudt i Skoven, sagde Søren Asser en Aften i Kroen, han lod Munden løbe efter et Drikkelag.

Siden den Aften var der et gærende Nag og Kapløb mellem de to Naboer, et Kapløb, der ikke alene holdt sig indenfor Milernes beskedne Omraade, men som ogsaa udartede sig til paa en latterlig Maade at omfatte Landbruget og Foldenes Mængde.

Søren Asser fyldte kun 7½ Skæppe Korn i Sækken, der skulde til Mølle, men betalte for 8 Skæpper. Da Niels Højhorn opdagede det, kom han kun 7 Skæpper i Sækken til Tønden. Sofie hade alle Dage selv tilvirket Malten til Brygningen. Men nu skulde det være forbi for ikke at formindske Avlen til Salg. Herefter blev Malten købt hos Købmanden

Det skete en Efteraarsdag, som Niels sad ude ved Havrestakken i Solskinnet og bandt Riskoste, at Forstraaden, Skovfogden og Hegnsmanden dukkede frem i Solskinnet, hvor Niels sad. Alle højtidelige og i Rangforordning.

— De har det jo helt rart her, Niels Højhorn, sagde Forstraaden, men paa en underlig reserveret Maade. De andre to stod og stejede underfundigt.

— En kunde sidde værre i det end her ... Hvad er der ellers paa Færde, siden de Herrer Manner avlægger en fattig Mand en Visit saa tidlig paa Formiddagen? spurgte Niels og saa over Brillerne.

— Det er ikke for det bedste, vi kommer.

— Det er jeg godt nok indforstaaet med.

— Der er sket Anmeldelse om, at De sidste Nat har skudt et Dyr i Skoven, derfor kommer vi for at ransage.

— Jeg skyde Dyr! Se paa Kæppene der. Ih du Himlens Gud, hvordan skulde jeg bære mig ad med det, jeg som daarlig kan rettere mig sæel ... og jeg skyde Dyr i Skoven! Næe, den Tid er forbi, sagde Niels og rejste sig med stort Besvær.

— Kanske du ikke er lige saa daarlig til Bens, naar du faar en Skyder i Haanden ... saadan var det i sin Tid med Vrikke Hans. Jeg glemmer aldrig den Nat, jeg rendte ham op ved Bænkebommen, da løb han som en Sekstenaarsdreng. Til daglig var han lige saa daarlig til Bens som du, sagde Skovfogden og grinede i Skægget.

Under nogle gamle Sække i Vognporten fandt de en Raabuk med et Skud gennem Halsen.

Niels Højhorn kunde ikke tro sine egne Øjne. Han vendte og drejede Dyret. Joe, det var rigtig nok. Det var en af Skovens letløbende Sønner. Men hvordan var den kommen i hans Vognport?

— Sandt for Dyden i og for sig om jeg har skudt den Buk, bedyrede Niels Højhorn.

— Saa er det Deres Søn. Bukken har ikke selv lagt sig til Rette paa dette Sted, slog Forstraaden fast.

Men Nikolaj lod til endnu mindre at kende noget til, hvordan Bukken var havnet i Vognporten.

Dagen efter kom Thingfogden og Arrestforvareren for at afhente baade Far og Søn. Men som Thingfogden var ved at skulle lægge Haandjernene paa Nikolaj, sagde den Gamle:

— I Guds Navn, lad bare mig faa hele Skylden.

I fire Uger sad Niels Højhorn bag Jerntremmerne i Kulhytten paa Esrom. Et Par Nætter listede Sofie derned og stak lidt Levemaade og en Flaske Brændevin ind gennem Tremmerne til Manden. Baade Sofie og Niels var enige om, at det var bedre han sad der alene, end at ogsaa Nikolaj skulde sidde der og kukke og være til Grin for Folk, som kørte forbi Kulhytten. Og hvem skulde passe Avlingen derhjemme, hvis de begge sad bag Tremmerne?

Som han sad dernede i Hotel »Krybskytte« paa Esrom og funderede over Livets Puslespil, blev det ham mere og mere klart, at ingen andre end Søren Asser hade angivet ham og tillige anbragt Bukken i hans Vognport.

Had og Hævntankerne fulgte ham, da han omsider hinkede mod Hjemmet fra Kulhytten efter udstaaet Straf. Han kunde ingen Ro finde, stundesløs stolprede han omkring paa Marken, gik en Vending ind i Skoven, sad paa Stenten og borede i Jorden med Stokkene, kunde ikke sove om Natten, laa og talte højt med sig selv og udpønskede Hævnafter, snærrede og bed af alle, der kom i hans Nærhed, mest mod Sofie, der til Tider kunde være meget mundrap.

— Næ, ih du Himlens Gud, sikken et Tossehoved at høre paa. Nej hør, nej hør! Hun blir jo ved. Har man hørt Mave til Kællingsludder i et kristent Land!

En Morgen vilde han ikke op. Om Natten hade han ligget og fantaseret om Raabukken, Kulhytten og Søren Asser. Næste Dag blev han ogsaa liggende. Han klagede sig over Smerter mellem Skulderbladene. Læge vilde han ikke have. Det behøvedes heller ikke, for gamle Boel fra Kullerup sagde, at det var Kolden han hade i hele Kroppen, saa han var snart færdig. Det følte han ogsaa selv. Fra det Øjeblik tænkte han ikke mere paa Hævn over Naboen. Desmere tænkte han

paa alle de mange onde Gerninger, han selv hade bedrevet fra det han var i Bloustrød Kro: Niels Grejsen, han i Kortspil franarrede hundrede Rigsdaler. Jens Sibberup, som fik en Skovl i Planeten, saa han døde otte Dage efter. Peter Madsen fra Strøllille, som han narrede Køretøjet fra, og alle de andre, der dukkede frem een for een. Sidst dukkede Sofie frem i Erindringer med Bind om Hovedet fra Slaget med Møggreben.

Gamle Boel sad ved Sengen og gav ham Vand og trøstede ham efter fattig Evne med et Guds Ord fra sin Børnelærdom: — Jeg Herren din Gud er en nidkær Gud. Husk det, Niels, hvis du har noved at aabenbare. Boel var Stedfortræder for Sofie, som ikke taalte at være i Nærheden af Døden.

— Kald paa Sofie, at jeg kan faa hendes Forladelse, sagde Niels den sidste Dag, han levede.

Sofie svarede Boel, at kunde Vorherre tilgive ham, saa kunde hun osse. Hun gik ikke ind til ham. Men det gjorde Nikolaj, endda uden Opfordring. Kejtet og forlegen kom han hen til Sygesengen. Endelig fik han fremstammet:

— Det var mig, der skød Bukken ... Det var osse mig, som meldte dig for Krybskytteri. Nikolaj saa ned mod Lergulvet og var lige saa rød i Ansigtet, som den Dag med Støvlerne. Men dette var en hel anden Hede og meget værre.

Der gik en Lysning over den Gamles Ansigt, og han rakte en voksgul Haand mod Sønnen:

— Det var da godt Laj, at det hænger saaden sammen ... Monstro det inte kan hjælpe lidt paa Regnskaftet for det meget andet, jeg har begaaet. Joe, joe, det kan det nok ... Men hvorfor gjorde du det mod din gamle Far?

Nikolaj vendte Ryggen til, bøjede Hovedet ned i Hænderne, og mellem Hulkene svarede han:

— Jeg ... gjorde det, fordi ... du slog mig ... den Gang, jeg inte kunde faa Støvlerne paa og mens min Ven Lars Peter saa paa det.

— — —

En Time efter dækkede Boel fra Kullerup Ligets Ansigt til med Lagenet.

HOLGER DRACHMANN OG RUNGSTED-FISKERNE

Af H. C. Rosted.

Viceskoleinspektør H. C. Rosted, Hørsholm, fortæller i denne Artikel om Holger Drachmanns Tilknytning til Vedbæk og Rungsted — om Digterens Liv blandt Fiskerne, der nok kunde gøre deres Beregninger og »slet ikke var naive paa den Maade«, som Drachmann selv udtrykte det. Men »den, de holdt af, ham holdt de af, fordi de havde fundet noget beslægtet . . . noget maaske i Virkeligheden ubedærvet — midt i den Sommerhumbug, hvori de og hvoraf de til Dels selv skulde leve.«

Der er næppe nogen Kyststrækning i vort Land, der er smukkere end Kysten ved Rungsted, hvor der for Øjet aabner sig en herlig Udsigt over Sundet og Hveen til Sveriges Kyst, mod Nord til Helsingør og ind over Sjællands Bøgeskove. Mange Digtere har sunget om denne Kyst. En af de første, der hentede Inspiration til sin Digtning, var Fritz Stolberg, den første tyske Digter, som har lovprist Havets Skønhed i stemningsrige og melodiose Sange, og Havet er Øresund set fra Rungsted. Samtidig digtede Johannes Ewald ved den samme Kyst »Rungsteds Lyksaligheder«, der for evigt sikrer Rungsted en Plads i dansk Litteratur. Hundrede Aar efter slog en anden dansk Digter, Holger Drachmann, sig ned i Rungsted. Det var ikke blot Naturen, der drog ham til Rungsted, det var først og fremmest dens kernesunde Fiskerbefolkning.

Drachmann i det nyopdagede Vedbæk.

Omkring 1880 havde Holger Drachmann taget Ophold i Vedbæk, hvor han havde lejet sig ind i Villa »Taarnhøj« paa Strandvejen. Vedbæk var dengang »nyopdaget« Land. Hvert Aar søgte flere og flere Sommergæster dertil. Spekulanter vejrede en Chance. Der blev opkøbt Grunde, og der blev bygget rask, saa Vedbæk blev Fiskerlejet »paa Skraaplanet« for at bruge et af Holger Drachmanns Ord.

Digteren fik mange Venner paa Egnen, og under det store Kastanietræ i Krohaven sad Holger Drachmann og den gæve Kromand Larsen og søgte at drikke Tolder Christoffersen og Stedets gemytlige Haandværkere under Bordet. Professor Karl Larsen, som ogsaa selv havde opslaet sit Sommerpaulun i Vedbæk, har i den lille Skildring »Odin og hans gamle Kæmper« bevaret et Billede af de Vedbækker-

Højsommer-Sold med Holger Drachmann som Tøpfigur.

Vedbæk-Fiskerne mistede hurtigt deres Særpræg.

Vedbæk blev imidlertid for Holger Drachmann en Fortsættelse af Østergade, Kedsommelighed og By-sladder. Den oprindelige Befolkning blev opslugt af Landliggerne; den havde ikke været stærk nok til at staa imod. I sin Bog »Vildt og tæmmet«, som udkom 1881, skildrer han Brydningen mellem det gamle og nye. Fiskerlejet Vangaa er en Blanding af Vedbæk og Rungsted; det er Typen paa Sundets Fiskerlejer, der blev opslugt af de københavnske Landligger. Vedbækfiskerne var blandt dem, der hurtigt gav op; de blev til sidst kun Staffage i Landskabet. Anderledes med Befolkningen i Rungsted. Den bevarede sit Særpræg, og lige op til vore Dage kunde man her træffe Fiskere, der havde bevaret deres Oprindelighed. Den Interesse, Holger Drachmann havde faaet for Rungsted, førte til, at han forlod Vedbæk og tog Ophold paa Rungsted Kro hos Schwabe, og i lang Tid færdedes han daglig mellem Fiskerne.

Holger Drachmann følte sig tiltrukket af denne Fiskerbefolkning. »Paa hvor nært Hold,« skriver han senere, »kom man ikke disse »simple« Folk, som indenfor deres monotone Levevis og strængt afgrænsede Horisont iagttog skarpere, følte bredere, oplevede mere og lagde mere Takt, Dannelse og maadeholdent Skælmeri for Dagen end mangan baade med og uden Latinskoleforudsætninger forsynet københavnsk Kontor- og Embedsmand.

Naturligvis, de kunde slaa i Bordet, bande stygt og sige mangan Drøjhed, som Dagligstuen ikke vedkendes; de kunde ogsaa gøre deres Beregninger; de var slet ikke naive paa den Maade; men den, de holdt

af, ham holdt de af, fordi de havde fundet noget beslægtet, noget »ligetil« ved ham — noget maaske i Virkeligheden ubedærvet — midt i den Sommerhumbug, hvori de og hvoraf de til Dels selv skulde leve.«

Naar Digteren gjorde Studier i Krostuen.

Det lille Fiskerleje laa dengang temmelig afsondret fra Omverdenen. Der var Dagvognsforbindelse med Klampenborg, men de fleste tilrejsende benyttede dog Dampskibsforbindelsen med Hovedstaden, og flere Rungsted-Fiskere havde en lille Ekstrafortjeneste ved at fæрге Passagererne til og fra Dampskibet, da der paa den Tid endnu ikke var bygget en Dampskibsbro.

Man kunde fristes til at tro, at Fiskernes ensformige Levevis i det lille Samfund havde gjort dem afstumpede, havde indsnævret deres Horisont, men det var dog saa langt fra Tilfældet. De kendte Verden godt nok. Det var nemlig en fast Regel, at de unge tog ud paa Langfart som Sømænd. Først naar de kom til Skelsaar og Alder, slog de sig paa Fiskeriet.

Naar Dagens Arbejde var afsluttet, søgte Fiskerne som Regel hen paa Kroen. Piberne blev tændt, og mens Krusene tømtes, blev der fortalt Historier, eller man sang; Fiskerne elskede at synge. Og her sad da Digteren og gjorde sine Studier. I adskillige af Holger Drachmanns Fortællinger fra disse Aar møder vi Rungsted-Fiskerne. I »Vildt og tæmmet« møder vi flere af dem. I Fortællingen »Skraaplaner« eller »Kongen«, som han senere kalder den, er Hovedfiguren, Kongen, den gamle Fisker Anthon Jensen eller »Gamle Anthon«, som han almindeligvis kaldtes.

»Kongen«s eventyrlige Liv.

Han var død faa Aar, før Holger Drachmann kom til Rungsted, men Mindet om ham var endnu levende. Han var født 1788 og døde næsten 90 Aar gammel. I sin Ungdom havde han deltaget i Krigen mod Engländerne. Han havde været paa Togt med Linieskibet »Prins Christian«, men kort før Kampen ved Sjællands Odde var han blevet overført til et andet Linieskib. Senere havde han gjort Tjeneste paa en Kanonbaad, der med Løjtnant Meinertsen som Chef angreb det engelske Linieskib »Africa« i Sundet. Gamle Anthon havde ogsaa deltaget i dristige Kaper-togter og havde forstaaet at trække sig tilbage med en god Fortjeneste. Da han døde, efterlod han sig to Sønner paa 67 og 63 Aar, 21 Børnebørn og 36 Børnebørnsbørn. Han havde været som en Fader for det hele Fiskerleje, en meget myndig Mand, der gik under Navnet Kongen. Han var et særpræget Menneske og sagde Du til alle uden Standsforskel. Der fortælles om ham, at han engang mødte Frederik VII sammen med Politikeren Professor David, der dengang boede i Rungsted. Kongen sagde Du til gamle Anthon, der ligeledes sagde Du til Kongen. Da Kon-

gen forundret spurgte ham om Grunden, svarede han med et Smil, at det jo var Skik, at Kongerne sagde Du til hinanden. Drachmann har i sin Fortælling i »Vildt og tæmmet« gengivet denne Scene.

Forheksede Baade — og Kvinder med »onde Øjne«.

I den lille Fortælling »Han døde og blev begravet« møder vi en anden Type, det er Fisker Anders Jensen, den mest overtroiske blandt alle Fiskerne. For ham var der Folk, der havde »onde Øjne«, det var især Kvinder. Mødte han en saadan Kvinde, naar han skulde ud paa Fiskeri, opgav han Turen, da han var klar over, at han ikke vilde faa noget som helst

Anthon Jensen, »Kongen« i »Vildt og tæmmet«.
Efter Maleri af ukendt Kunstner.

Udbytte. Han trak Baaden paa Land, hentede en Brødkniv og stak den i Baadens Stævn, først da var Trolddommen hævet. Det var ogsaa ham, der stak Synaale i Flærerne (Barkstykker, der holder Garnene oppe i Vandet) for at holde overnaturlige Væsner fra Garnene. Da han engang mente, at Baaden var forhekset, sejlede han til Sverige og lod en klog Kone give ham Raad, det hjalp, men han vilde ikke betro andre, hvori Raadet bestod.

Kirkeskibet i Hørsholm.

I den lille Fortælling »En Juleaften« møder vi ligeledes flere Rungstedtyper, bl. a. Johannes Petersen, en Fisker, Holger Drachmann satte stor Pris paa. Han kunde fortælle Historier, og han kunde synge en Vise. Maleren Prof. A. Schjøtt har paa et Maleri af Rungsted-Fiskere (1882) anbragt Johs. Petersen i Midten som Hovedpersonen. Endelig har Holger Drachmann i »Skib i Kirke« fortalt om det Kirkeskib, som Rungsted-Fiskerne forærede Hørsholm Kirke. Det var — ligesom Skibet i Humlebæk Kirke — udført af Svend Jensen. Som ung Sømænd var han en-

gang i en engelsk Havn kommet slemt til Skade og var blevet Krøbling. Nu hutlede han sig igennem i Rungsted. Han var dygtig til at bygge Skibsmodeller, og 1861 byggede han en Skonnert »Sømandens Minde af Rungsted«. Fiskerne i Rungsted betalte ham for det og bar Skibet i Procession til Kirken. I 1881 maatte Skibet repareres, og ved en smuk Højtidelighed blev det atter bragt paa Plads i Hørsholm Kirke. Denne Højtidelighed var det, Holger Drachmann overværede, og den inspirerede ham til Fortællingen.

Digterens og Fiskernes 100 Aarsfest for Ewald.

Da Svend Jensen paa det Tidspunkt var meget syg, indbød Holger Drachmann Egnens Beboere til en Oplæsningsaften, hvor han læste forskellige af sine egne Værker samt et Digt, han havde skrevet i Dagens Anledning. Desværre er det ikke muligt at opspore dette Digt. Derimod findes endnu opbevaret et Digt, han skrev til Rungsted-Fiskerne i Anledning af en Fest for Johannes Ewald. Han fortæller selv herom følgende:

»Jeg holdt ved hans Hundredaarsdag et lille Foredrag om ham her ude for de Rungsted-Fiskere. Og jeg nævnede ham netop — saa vidt jeg husker — som den rigtige Ewald, fordi han havde været den gale. Han havde »grasseret«, forklarede jeg Fiskerne paa Kroen om Aftenen ved Punschebollen, og de brave Mænd forstod beundringsværdig den fine Distinktion — og vi skaalede og sang en Sang til Ære for den stakkels skrøbelige Digter, hvis Kæmpekræfter vi skylder en saadan Hymne som »Kong Christian

stod ved højen Mast« — for ikke at tale om »Oden til Sjælen«:

„— væmmet ved Vrimsens frække Fortrolighed
opsvinger du dig vild, utrættet,
højt som en springende Hval mod Solen!“

Det kunde Fiskerne forstaa. Og en af dem, en liderlig Galgenfugl, en nedbrudt Kæmpe, en inderlig skikkelig forhenværende Slagsbroder med et Hjerte som Guld — han dunkede mig i Ryggen og knuste min Haand og drak sig af Henrykkelse ganske ualmindelig drukken den Aften. Og flere Aar efter spurgte han mig, om vi ikke snart igen skulde holde Hundredaarsfest for den stakkels skrøbelige Digter, ham, som levede her ude blandt Fiskerne, da København og Præsterne forstødte ham, det religiøseste Gemyt blandt alle danske Digtere . . .«

Drachmann som Lejlighedsdigter.

Holger Drachmann var altid en kærkommen Gæst ved de forskellige Familiefester. Da Fisker Niels Olsen og Hustru fejrede deres Guldbryllup, holdt Digteren Festtalen, og man sang en Sang, han havde skrevet til Ære for Guldbrudeparret.

Opholdet i Rungsted var sikkert et af de lykkeligste Afsnit i Digterens Liv. Mange Aar efter skrev han: »Fred til Arbejde og Hvile! Der var begge Dele i Rungsted. Jeg for min Part skylder Rungsted meget eller det skylder mig en Del. En Gang faar vi vel Regnskabet gjort op.« Fiskerne glemte ikke deres trofaste Ven. De havde gjort Regnskabet op. En af de gamle Fiskere, der fortalte mig om Digteren, sluttede med at sige: »Vi lærte meget af ham, men han lærte ogsaa en Del af os.«

Rungsted-Fiskere paa Drachmanns Tid.

Efter Maleri af Prof. A. Schiøt. 1882. (Fiskerne er, fra v. Carl Mineur, Johs. Petersen, Carl Jensen, Strandf. Chr. Jensen og Niels Hansen.)

Nogle nordsjællandske Motiver i Malerkunsten.

Tekst og Tegninger af *Ole Pierre d'Origny Lübecker*.

Den unge Maler og Kunstkritiker *Ole Pierre d'Origny Lübecker*, der har vakt Opmærksomhed om sit Navn ved nogle Udstillinger, han har haft sammen med andre af den yngste Malergeneration, skriver her om det nordsjællandske Landskabs Betydning for den danske Malerkunst. *Ole Pierre d'Origny Lübecker* gennemgaar tre Hovedtyper indenfor Rækken af Motiver og skildrer de Indtryk, han modtager af de tre Landskaber, der markeres af Navnene: *Grønholt*, *Arreso* og *Gribskov*.

Da det danske »Friluftsmaleri«, med Motiver fra danske Landskaber, omkring Midten af det 19. Aarhundrede fik sit Gennembrud, kom Nordsjælland ganske naturligt til at spille en Hovedrolle i Malernes Bevidsthed som et godt Sted med mange Motiver ikke altfor fjernt fra Hovedstaden. Lige fra *Christen Købkes* Billede »Tagryggen af Frederiksborg Slot med Udsigt over Sø, By og Skov« gaar der en fortsat Række af nordsjællandske Motiver — i forskellige Opfattelser gennem den danske Malerkunst. Ja, endog i Romantikens Tid, hvor Maalet i højere Grad var at skildre den »ideale« eller den »almene« danske Natur, naar da ikke Kunsten satte sig som Maal at skildre store Begivenheder fra fjerne Lande, og naar Billedet af det ideale gik forud for en Individualisering, endog i saadanne Tider finder vi Billeder, der bærer umiskendeligt Præg af at være malet i Nordsjælland. *Sonnes* Navn maa naturligt sættes i Forbindelse med den romantiske Skole, men blandt hans Billeder finder vi udpræget nordsjællandske Landskaber. Altsaa det til Trods for, at *Sonne* maaske er en af den danske Romantiks mest dogmatiske Kunstnere med et oprigtigt Ønske om at efterleve de Regler, som den literære Romantik med *Steffens* i Spidsen havde sat op som værdige til Efterligning. Det almene, sammenfattede Billede af de store Følelser.

Til Romantiken regnes gerne en anden dansk Kunstner, *Th. Lundbye*. *Lundbye*, der iøvrigt stammer fra Nordsjælland, er imidlertid Senromantiker. Han vil stadig — men mere ubevidst — fremstille typiske danske Landskaber, men hans Kunst bliver i høj Grad stedsbestemt, det »almindelige« danske Landskab, han tilstræber, bliver typisk nordsjællandsk.

Lundbyes virkelig romantiske Periode falder i hans Ungdom. Senere efter at have malet Billedet »En

dansk Kyst«, hvori han havde tilstræbt en helt romantisk Opfattelse (han sagde selv om Billedet, at det skulde skildre »ædel Enfold og stille Storhed«), bliver hans Kunst mere intim og ikke saa monumental. »Skitserne«, som han kaldte sine senere Billeder, er alle typisk nordsjællandske Landskaber. Den ci-

Grønholt.

terede Udtalelse viser imidlertid, hvor afhængig den danske Malerkunst — saavel som Literaturen — paa det Tidspunkt var af tysk Inspiration. Udtalelsen er et direkte Citat fra den tyske romantiske Kunsthistoriker *Winckelmann*, der i et Værk om den klassiske græske Kunst netop fremhæver, at Grækerne tilstræbte »Edle Einfalt und stille Grösse«. Det er iøvrigt uden Tvivl den samme Opfattelse, der har præget *Thorvaldsens* Kunst, og som senere i Tyskland kom til at spille en saa stor Rolle for *Schiller* og *Goethe*. Herhjemme kommer det altsaa til at præge *Lundbyes* Kunst paa en yderst frugtbringende Maade. *Lundbye* kommer bort fra sin noget anstrengt monumentale Form og skildrer i Stedet det nordsjællandske Landskab naivt, intimt, helt fri for *Kruseduller*. Derfor bliver Landskabet ogsaa i Stedet for at være »alment« et meget stedpræget Udtryk for *Lundbye* selv.

Fra *Lundbye* og langt op i Tiden forbi den senbarokke og »realistiske« Periode finder vi saa godt som ingen Landskabsskildringer med Motiver fra Nordsjælland. Den realistiske Opfattelse havde ingen

Brug for stille og fredelige Motiver. Landskaberne er derfor vilde Vesterhavsegne med tapre Fiskere, der kæmper mod de fraadende Søer. Kunsten bliver dermed mere patetisk end egentlig realistisk. Nøjagtig som den realistiske Retning i Frankrig, med Repræsentanter som f. Eks. Millet. Indtil L. A. Ring, hvis Landskaber imidlertid er alment danske — og med hvem en Afart af den franske Impressionisme kommer til Danmark — hviler Landskabsskildringerne i nogen Grad. Albert Gottschalk maler ganske vist nogle enkelte Billeder, hvoraf der ogsaa er Motiver fra Nordsjælland, saaledes det berømte Billede fra Bakkegade i Hillerød, men først med Philipsen, den eneste virkelig danske Impressionist, kommer Landskabskunsten rigtig til sin Ret. Imidlertid bliver Motivvalget ikke udpræget nordsjællandsk før i de sidste 20—30 Aar, i Mellempærioden har vi Fynboernes Gennembrud og sideløbende hermed en monumental Retning med Repræsentanter som Joakim Skovgaard, Willumsen og Larsen-Stevns. I de sidste 20 Aar har vi imidlertid set en voldsom Opvaagnen i den nordsjællandske Kunst, idet Nordsjælland i Øjeblikket nok er den Landsdel i Danmark, der er rigest paa Malere. Om disse mange Malere imidlertid vil være i Stand til at slaa Nordsjællands Navn lige saa fast i Kunsthistoriens Bevidsthed, som Lundbye har gjort det, er det naturligvis i Øjeblikket ikke muligt at spaa. Men der er en Mangfoldighed af Navne, hvoraf nogle faa her skal nævnes, uden at der dog deri skal lægges en Vurdering: Scharff, O. V. Borch, Andreas Friis, Knud Agger, Kaj Eistrup og Haagen-Müller.

Motiverne er i høj Grad varierede.

Her skal blot omtales 3 Hovedtyper.

Grønholt.

Han kunde allerede høre dem helt nede paa Vejen. De kom fra Solen, høje og tyndbenede, ud af et gyldent Lys, som udvidede sig og fik Dybde efterhaanden, som de nærmede sig. Sandsynligvis to Søstre. Den mindste af dem — og den tyndeste — var lys, hendes Haar glimtede som Bladene paa en foraarsgul Birk, den anden var mørkere, mere buttet, og Farverne om hende straaledede med større Intensitet. De gik, og Asfaltvejen blev mere gul, hvor de havde været, Skoven videde sig ud, Himlen blev klarere, og Lærkerne sang højere, mere jublende. Da de havde passeret ganske tæt ved mig, fik Solen mere Varme, den skinnede inden i mig. Jeg kendte dem ikke, kom heller ikke til det, de bare gik forbi og gav Landskabet deres Præg En Stemning, der aldrig vil slippe

Træerne hvisker der, og Hundene gøer længere, mere vedholdende, men ganske uden Bevidsthed om,

at de gøer. Sommetider hører man Toget. I Begyndelsen en svag Flyvemaskinebrummen, og man ser op. Men saa gaar der et Sus gennem Skoven, og man ved, at det er Toget, der kommer. Den grønlandske Hund paa den anden Side Landevejen gi'r Hals, Køerne bliver urolige, Birkene ryster ved Tanken om, at der sker noget i deres Tilværelse.

Toget holder, en Jernbanemand raaber, bange for sin egen Stemme, der bliver hul og høj i Stilheden — Toget er kørt.

Skoven sukker, Træerne lukker sig atter inde i sig selv — saadan er der i Grønholt en Sommeraften.

Knapt kan man sige det i Ord, knapt i Billeder, knapt i Musik. For i Billedet skal Musiken lyde, og i Musiken Ordene milde og enstonige, ja døsig, og i Ordene skal Billedet ses, Tonen høres.

Hærskarer af Myrer bekriger hinanden inde i Skoven. De drager veludrustede ud til Kamp forsynede med de mest moderne Vaaben — Giftgas, som de sprøjter paa hinanden. Deres Kæber er skabt som Pigtraadssakse, men Skovens Ro kan ikke forstyrres.

Kan vi forstyrre Aarstidernes Fred?

Grønholt er i Ro, Solen gaar stille ned og lægger en velsignende Glorie om de to Pigers Hoveder, da de forsvinder ned ad Vejen

Arreso.

Den første Gang man er der, gyser man og kører til, ærgres sig over, at man ikke tog en Regnfrakke med paa Turen. Suser henad Vejen — bange for Regnen.

Lidt henne er der en Sidevej.

Den forsvinder i det tomme Rum — to Hjulspor, der ingen Steder fører hen. Man fristes, glemmer Regnen, stiller Cyklen og gaar. Der er vilde Hindbær paa Vejens Sider. Himlen er stadig truende. Man spiser og traver henad Vejen, gaar uden at møde nogen, og glemmer, hvor man gaar. Pludselig, uden Forberedelse, ligger der en Sølv sø foran en. Det er ikke

blaat, det er slet ikke Vand, snarere Kviksølv, men mere blødt og tyndere, man kan gaa paa det — tror man. Men der er faa Steder, hvor man kan komme ud til det.

Henne, hvor Vejen drejer, ligger der en Gaard, og Vejen gaar lige igennem den. Der staar en Mand og kalker Gavlen. Han ser mistroisk paa en, smiler saa lidt og kalker videre. Markerne bliver flade, Skyerne trækker sig i Striber henover Himlen. Sandet bliver dybere og alting lugter sødt af Hø.

Der er ikke Liv at øjne mere.

Og lægger man sig, falder man i Søvn. Gad vidst, hvor mange Gange Th. Lundbye har sovet ved Arresø. Man skal have sovet ved Arresø for at kunne male sølvstille Billeder, for at have Ro og Tillid til, at Skyerne bare leger haanligt Tagfat — eller Elskovslege — henover Fladerne og slet ikke tænker paa at regne.

I Gribskov.

Man kommer dertil uden selv at vide det — i hvert Fald første Gang — senere kommer man der mange Gange, og bevidst, for der findes noget der, som man savner, naar man kører den lige Vej igennem Skoven.

Grundene til, at man finder derved, kan være forskellige. Man ser en Vogn køre i det gulrøde Aftenlys paa brune Efteraarsblade fra sidste Aar, eller man

faar pludselig Øje paa Lyspletten, hvor Skovfogedens eneste Ko græsser. Man gaar ned, væk fra Vejen med Tanken om, at der maa findes noget særligt dernede. Det gør der. Man opdager, at Lyspletten er et Kæmpeplateau, der skyder sig ind i Skoven og fremkalder den mest fuldkomne Illusion om et Flodleje. Der er imidlertid ingen Flod, og Plateauet kunde for den Sags Skyld ogsaa være en Sø. Der er kort sagt ingen Grænser for, hvad det kunde være, og der er knapt Grænser for, hvad det er.

I et gulrødt Lys, med en lavthængende Sol og med lange sorte Skygger fra Skovens majestætiske Graner, staar Skovfogedens Ko og gumler. Der kommer en Vogn kørende ned ad den smalle Vej. Bonden slingrer paa Bukken, for Vognen flyver fra den ene Side af Vejen til den anden i det ujævne Terræn. Der er Hø paa Vognen, men Bonden vil hente mere nede paa Skovengen, og Solen skinner. Vognen standser, og Bonden stiger af. Der er pludselig blevet ganske stille. En Bi summer af Sted gennem Tavsheden ude af Stand til at bryde noget Skaar i Roen. Bonden traver rundt, men uden at være virkelig — alt forekommer i det Øjeblik uvirkeligt. — Der er stille. Man hører kun Koens Gumlen. Foran den staar unge Birketræer, hvis Blade drejer sig dovent i Vinden med en sagte Hvislen.

Hesten, der er spændt for Bondens Vogn, gnaver energisk af en ung Bøg. Bierne summer. De høje Graner i Baggrunden af Plateauet staar stive og stritter med deres Grene op i Himlen — intet synes at kunne kue dem. Foran dem ligger en Terrasse med ung Granskov, lun og laadden.

Den Lysplet, hvor Koen græsser, er skudt ind i den unge Granskov, op bag Koen løfter sig de høje Graner, og der staar den, som en rød Plet mod et Vandfald af grønt.

Himlen er ikke gul mere, sortblaa. Det trækker op. De stive Graner suser stille, men Bunden af Plateauet ligger lige ubevægelig.

Pludselig — Bonden har smøget Kraven op om Ørene — lyder en Buldren, men der falder ingen Regn. Et mørkt, blaat Lys med hvide Kanter oplyser Himlen. En Bragen og Buldren, og en af de store Graner i Baggrunden svajer, svinger og styrter.

Et Øjeblik efter er alt atter stille. Himlen er graa-blaa, glansløs.

Men paa den aabne Plads, mellem Birkene og de høje Graner, ligger Koen brølende med rød Fraade om Munden, en faldet Gran har ramt den dræbende over Nakken. Blodet siver ud af Munden paa den, ned i Græsset, og talrige Fluor svirrer om den.

Uden Hast gaar Bonden op til Skovfogeden, som kommer med tilbage og gør en Ende paa Koens Liv.

Atter er alt stille, — som ved et Gravmæle.

* * *

Tre vilkaarligt valgte Motiver, der kan opfattes paa ligesaa mange Maader, som der er Kunstnere, der vil behandle dem. Motivbehandlingen, der røber Maleren — eller Kunstneren i det hele taget — kan fremhæve saa vidt forskellige Ting, kan gøre to Billeder af samme Motiv saa forskellige, at en Betragter vil benægte, at det drejer sig om samme Motiv. Det er et Faktum, som meget faa Mennesker er tilbøjelige til at indrømme, navnlig for Malerkunstens Vedkommende. Man indrømmer det dog, naar det drejer sig om Literatur og Musik. Saaledes kan to Forfattere, uden at der gøres Indsigelser, uden at Publikum bemærker, at »det ikke ligner«, benytte den samme Familie som Model for to Romaner, og kan skabe to vidt forskellige Billeder over Modellen. *Det sete afhænger af Øjnene, der ser.* Men Publikum stejler naar de ikke kan genkende et Motiv i Malerkunsten, men ønsker ikke at se Malerens Opfattelse af Motivet, man ønsker den rette *Illusion* fremkaldt. Af fotograferingen skal helst være ganske nøjagtig.

I en Omtale af de nordsjællandske Motivets Velegnethed er der altsaa i Virkeligheden noget falsk, for *Motivet er ganske ligegyldigt, det er alene Kunst-*

nerens Opfattelse, der spiller en Rolle. Kun som Inspiration har Motivet sin Betydning. Og ud fra en saadan Betragtning maa de nordsjællandske Landskaber siges at være ideelle for de fleste. Det er imidlertid ikke »Skønhed«, der kræves af et Motiv, for Skønhedsidealet forandres fra Tid til anden. Knud Agger er i Virkeligheden et udmærket Eksempel paa, at en Maler kan skabe fin Kunst paa, hvad Folk med vor Tids Skønhedsideal vil kalde »grimme« Motiver. Men et Billede skal sige noget. En fortællende »Grimhed« er bedre end en tom Skønhed — rent bortset fra, at et Billede, der siger noget, som oftest ikke fornemmes grimt.

— At Nordsjælland er saa yndet et Sted for Malerne skyldes saa maaske i sidste Instans, at det ligger nær Hovedstaden, og at Motiverne paa mange virker inspirerende, fordi Landskabet er tilstrækkeligt varieret. Men stor Betydning har Nordsjælland for den danske Landskabskunst, og Fremtiden vil sandsynligvis bekræfte det. Ellers er det i hvert Fald ikke Landskabets, men Malernes Skyld. For Inspirationens Kilde heroppe er udtømmelig.

JULEGILDER I NORDSJÆLLAND —

da Bedstefar var lille.

Af J. Larsen.

Red. J. Larsen, Græsted, skildrer her sin Barndoms Jul paa Horsørødeggen — de glade Dage, som man sparede sammen til gennem et helt Aar og saa' hen til som det store Lyspunkt.

Mit Barndomshjem var fattigt! Ikke saaledes at forstaa, at vi i vort Hus nogensinde manglede Mad. Kort sagt: vi sultede og frøs ikke. Men til nogen Ekstravagance var der ikke Raad. Ikke en Gang den store Juleaften var der Midler til at gøre lidt festlig. Naar Risengrøden og Klipfisken var fortæret og man ved Hjælp af et Par Grangrene havde søgt at indbilde sig, at man havde haft Juletræ — Julegaver kendtes ikke — var den Aften forbi. Heller ikke mærkedes Juledagene ret meget i de smaa Hjem, ganske simpelt fordi der ikke var Raad dertil og — ja nu kommer det — fordi der skulde spares sammen til Julegilderne.

Julegilderne, ja! Her skal jeg love for, at der ikke blev sparet. De fire Familier i min Hjemegn, der holdt Gilder sammen, spinkede og sparede og lagde Planer i det uendelige for at deres Gilde om muligt kunde overgaa de andres.

Det første af disse Julegilder holdtes straks efter Jul.

Ja, de to var undertiden overstaaet inden Nytaar. Men ellers »foregik« det først i Januar Maaned.

Hvor mindes jeg dem grant disse Julegilder, der fandt Sted hvert Aar de fire Familier imellem. Man glædede sig længe i Forvejen dertil, og længe efter at de var holdt, levede baade Voksne og Børn højt paa Minderne herfra. Ja midt i Sommerens varmeste Tid, naar der arbejdedes i Tørvemosen eller i Hø- og Sædmarken, kunde Julegilderne komme paa Tale. Og de drøftedes med en Understrøm af Glæde over det, der vilde komme — til Jul.

Og Julegildet blev en Oplevelse! Disse Mennesker, der hele Aaret levede smaat, havde gerne et Gildesbord, der ikke var let at glemme, naar man havde haft den Lykke at deltage i dets Glæder. Den strenge og tarvelige Leve-maade, man havde til daglig, bevirkede, at naar der gaves en Lejlighed, hvor man kunde komme bort fra den daglige Ensformighed, morede og glædede man sig meget mere end Tilfældet vilde have været i vor Tid.

Naar der til det paagældende Hjem var kommet Indbydelse til at deltage i Naboens Julegilde, hvilket selv sagt skete i god Tid i Forvejen, begyndte Forberedelserne til Festen med det samme. Der var meget at gøre med

at efterse »Stadstøjet« og meget at overveje, thi det var ikke altid saadan lige til at forlade Huset og Kreaturerne. Var der en lille Arving, der ikke kunde følge med, maatte der i den Anledning søges en Kvinde til at passe den lille.

Selve Dagen var fuld af Højspænding fra Morgenstunden. Al Tale drejede sig om Gildet og — for Børnernes Vedkommende — var Appetitten væk den ganske Dag. De var saa spændte paa Aftenen, der forestod.

Størst var vel Spændingen, naar Familien — Fader, Moder og Børn — vandrede af Sted i den mørke Vinteraften for at naa det eftertragtede Maal. Man havde ikke gaaet ret længe, før man skimtede Lysene i Gildehuset. Der var jo Lys i alle Vinduerne en saadan Aften.

Ved Ankomsten til det attraaede Sted maatte man, naar Hilsenerne og Jule- og Nytaarsønskerne var overstaaet, anbringe sit Overtøj — hvis man da havde noget — i Værtens Sovekammer, hvor Tøjet dyngedes op paa Sengene og derfor undertiden var lidt vanskeligt at faa fat i, naar man skulde hjem.

Mændene blev derefter budt velkommen med Snaps og kolde Æbleskiver. Kvinderne fik Kirsebærvin og Søsterkage og Børnene Smaakager og »søde Snapse«.

Saa tog Snakken fat — om end noget langsomt. Først senere, naar det første Maaltid var overstaaet — der vankede nemlig altid Mad to Gange — løsnedes Tungebaandene for Alvor.

Naar man rigtigt skal beskrive Bordets Glæder ved et sligt Julegilde, er der to Ting at nævne, der spillede en meget stor og afgørende Rolle. Det var Julegrisen og Julerenten. Den sidste var Købmandens Julegave til sine Kunder, og det var Produkterne af Grisen, der satte Sul paa Festbordet. Julerenten satte rigtig Hygge og Stemning. Hør, hvad man f. Eks. fik i Rente hos Købmand A. F. Stricher i Helsingør: 1 Fl. Rom, 1 Fl. Cognac, 1 Fl. Kirsebærvin eller »gammel fransk Vin« (hvilken to Slags vistnok var fra samme Tønde), 1 Pd. Chokolade, 1 Pd. hugget Melis og en Citron. Lad være, at Drikkevarerne ikke var af bedste Sort, men man var ikke saa godt vant i de Tider. Alene en Ting som det huggede Melis lavede svært op ved Julegilderne. Foruden Grisen og Julerenten var der en tredje Ting, der ikke maa glemmes. Det var Snapsen! Den var billig, og der var gjort stort Indkøb af den »ædelige« Brændevin med Julegilderne for Øje.

Saa gik man til Bords! Mændene placerede sig i Samling for at være saa nær Snapsen som muligt. Kvinderne og Børnene maatte anbringe sig, som de bedst kunde, men der sørgedes altid for, at der var god Plads og rigelig Mad til alle.

Paa Bordet var der Mængder af Sylte, kold Flæskesteg, kogt Flæsk, Rullepølse, Medisterpølse og alt, hvad der iøvrigt kunde fremstilles af en stor, fed Julegris. Saa var der stuvet Hvidkaal, Ost, Rødbeder, Syltetøj af Krydslinger (Tyttebær) og meget andet, som jeg ikke erindrer. Ved et saadant Julegilde maatte intet mangle.

Efterhaanden som Snapsene gled ned, steg Stemmerne i Højden hos Mændene. Dette virkede smittende paa Kvinderne og Børnene, saa Snakken tilsidst gik i et rivende Tempo i alle forskellige Tonearter. Der blev gjort

vældigt Indhug paa den megen Mad, og det tog lang Tid, inden man naaede at kunne sige: Tak for Mad.

Saasnart der var taget af Bordet, tog Mændene fat paa Kortene. Under Spillet drak man »smaa Sorte« afvekslende med Snaps og Øl. Mens Tiden gik, steg Stemningen mere og mere, og undertiden kunde det knibe for de Spillende at skelne mellem Hjærter og Spar. Galt var det ogsaa, naar der spildtes paa Bordet, thi saa klæbede Kortene i det vaade, saa det kneb for de grove og krumme Arbejdsfingre at faa Kortene hevet op igen. Lidt snavsede blev Kortene ogsaa, naar der spildtes Cigaraske paa Bordet. Man havde nemlig Cigarer, thi Købmand Stricher gav hver Uge 3 »Cigarer« i Varepakken, og det blev til mange, naar de alle blev gemt til Julegildet.

Under Mændenes Kortspil sad Kvinderne i et Hjørne af Stuen eller i en tilstødende Stue og snakkede. Jeg skal love for, at der ved en saadan Lejlighed blev udvekslet Nyheder, og de Fraværende fik sig en ordentlig Omgang. Snakken blev kun afbrudt af en Taar Kaffe eller en Snaps, »gammel fransk«, med et Stykke Kage til.

Børnene — til hvilke den hørte, der skriver disse Linier — legede, naar de ikke var optaget af Mad og Drikke eller af at spille Kort med Styrvolterne, ude under den klare Vinterhimmel, eller i Udhusene, hvor der var nok at lave Fest med.

Midt paa Aftenen serveredes Kaffe med de traditionelle Æbleskiver og Kage og desuden — til Mændene — Cognac og Brændevin. Jeg erindrer et Julegilde, hvor der til Kaffen serveredes Æbleskiver med Flødeskum. Dette var noget uhørt og vakte næsten Forfærdelse. Det var da ogsaa Samtaleemne »Kone og Kone« imellem i flere Maaneder.

Saa gik Spillet og Sluddereren videre, og det var under Højtryk. Den varme Kaffe og hvad dertil hørte — ikke mindst Snapsene — satte Stemningen paa Højdepunktet. Nu faldt knyttede Næver til Slag i Bordet, saa Sjattene sprøjtede viden om.

Iøvrigt var det vel særligt denne og den efterfølgende Del af Festen, der brændte sig ind i Deltagernes Erintring. Thi de, der nu var til Julegilde, var en hel anden Art Mennesker end de, der kom til Feststedet ved Gildets Begyndelse. De lidt besnappede Kortspillere var nu nogle farlige Karle i Modsætning til de sultne og frysende Mennesker, der kom først paa Aftenen.

Ved Midnatstid eller deromkring satte man sig atter til Bords — denne Gang for at faa et Maaltid varm Mad. Det var Ribbenssteg og Flæskesteg med Kartofler. Hertil fortæredes en Mængde Syltetøj, Agurker og Rødbeder, og Snapsen maatte ogsaa holde for her.

At det var en drøj Nat at komme igennem, vil man kunne forstaa, naar jeg nævner, at efter den varme Mad kom Kortene atter paa Bordet sammen med de vaade Varer. Kan hænde, at der ogsaa nu kom en Toddy, eller man fik en Bolle Punch (jvf. Købmand Strichers Julerente-Rom). Først meget sent paa Natten afsluttedes der med Kaffe.

Afsluttedes! Ak, nej! Der var adskillige, der ved den Slags Gilder var kommet i et saadant Humør, at de ikke kunde skilles. Der vankede adskillige Snapse og Ven-

skabsforsikringer, inden Turen mod Hjemmet fandt Sted. Som oftest var Vejene slemt smalle, naar man gik hjem — særligt for Fatter, der klagede og skældte ud over »de forbandede Veje, der var saa daarlige, at de næsten ikke var til at passere i Mørke«.

Jeg erindrer et Julegilde, efter hvilket min Fader maatte løbe hele Vejen hjem. Det var den eneste Maade, hvorved han kunde holde Balancen.

Næste Dag vaagnede man sent — Manden i Huset

med et meget tungt Hoved, der mindede ham om, at man ogsaa kan more sig for meget ved et Julegilde.

Men længe efter kunde Gildet være Samtaleemne mellem Deltagerne. Hver en Bagatel fra Gildet blev drøftet og gennemgaaet. Tilsidst gled Minderne for Julegilderne noget i Baggrunden, men fortrængtes først helt, naar de næste Julegilder stod for Døren.

Ak ja! Ak ja! De lykkelige, lykkelige Dage, da Naturligheden endnu ikke havde vejet Pladsen for Blasert-heden.

Schmidts KONDITORI

HELSINGE

Vi kan levere Dem

de lækreste
Fødselsdagskringler
Søsterkager
Wienerbrød
Kager
Smaakager
og alle mulige
andre Slags Brød

Prøv engang vor Is
eller andre Desserter

Æ.R.B. *Aug. Schmidt*
flf. Helsinge 49

Kolonial
Isenkram
Brændsel
Jern
Korn og
Foderstoffer

Fa. BERNHARD OLSEN
v/ A. P. OLSEN
HELSINGE
TELEFON 26

SPARE- OG LAANEKASSEN FOR KRONBORG VESTRE BIRK

Helsingeeegnens Sparekasse

Oprettet 1862

Alle Sparekasseforretninger udføres
Boxer udlejes

Radio . Grammofoner
Cykler . Symaskiner
Ladestation

Hans Blom
Helsinge . Telf. 71

Kolonial
 Isenkram
 Trælast
 Bygningsartikler
 Morsø Støbegods
 Kul
 Korn og
 Foderstoffer

Vald. Pedersen
 Helsingør Tlf. 13

MARIUS JEPPESEN MØBELMAGASIN

*Aflæg
 min Forretning
 et Besøg,
 altid
 60 Møblement
 paa Lager*

Tlf. Helsingør 166

Magasin DU NORD

AXEL ANDERSEN - HELSINGØR

Manufaktur - Herreekvipering

JUL I NORDSJÆLLAND
 JUL I NORDSJÆLLAND
 JUL I NORD
 JUL I NORD » **Jul i Nordsjælland** «
 JUL I NORD
 JUL i NORDSJÆLLAND

er velegnet som Gave til Familie og
 Venner og vil skabe Hygge i Hjem-
 met. Nordsjællændere, som holder Jul
 i det fremmede — her i Danmark
 eller i Udlandet — vil blive lykkelige
 over den Hilsen fra Hjemegnen, de
 faar med

» **Jul i Nordsjælland** «

C. NORDLUNDES BOGTRYKKERI

(Oswald Terkelsen)

Slotsgade 3
 Telefon 175
 Hillerød

De mange smaa og store

*
Julegaver

til Damer, Herrer og Børn

**købes med størst
Fordel hos**

L. R. WILLERUP

Vett & Wessels Udsalg
Telefon 151 - 951 — Hillerød

Fødselsdag

Forlovelse

Bryllup

Barnedaab

Konfirmation

Jubilæum

Sølvbryllup

Festmiddagen

paa

Hotel »Leidersdorff«

Hillerød

Hvad er Julen værd uden en Radio?

I en Mørketid som denne er den uundværlig. Ring eller skriv til os, og vi demonstrerer en hvilken som helst Radiotype vederlagsfrit for Dem.

Fagmanden, som altid yder Tryghed og Garanti.

HILLERØD RADIO

L. P. HERMANSEN
Slotsgade 20 . Telefon 225

NB.: Et Eftersyn af Deres Radio vil forbedre dens Kvalitet.

Carl Thomsen

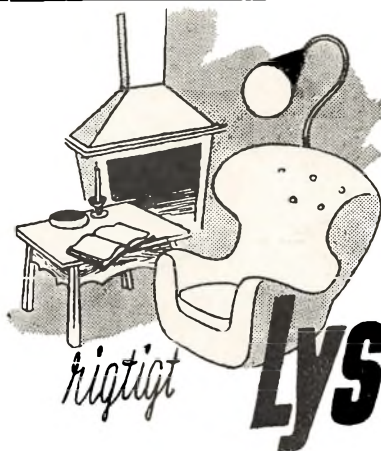
CYKLEFORRETNING OG MEKANISK VÆRKSTED

Kannikegade 9
Telefon 388 - Hillerød

L. ANDERSEN

● Kolonial-, Oste- og Viktualieforretning
Telefon 68 - Græsted

✦ **Det store Udvalg i rigtige**

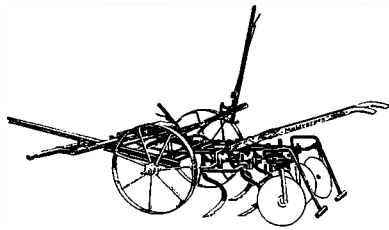

Julegaver

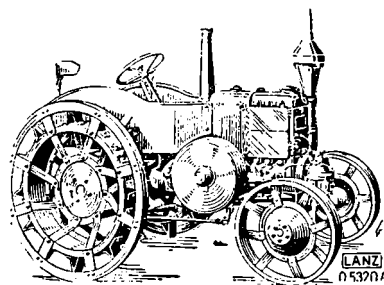
finder De hos

Alex Christensen
statsaut. Installatør
Hillerød
Butik og Lager: Torvet 9
Telefon 371

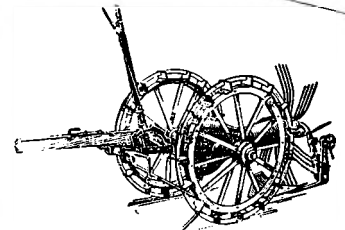
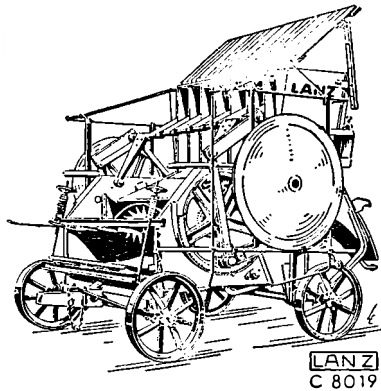
Kartoffelrensøren „Ug“

Forretningen fører kun 1. Kl.s
Landbrugsmaskiner,
Redskaber og Reservedele
Kartoffelsorteren „Kulsvieren“
Langskov Plove

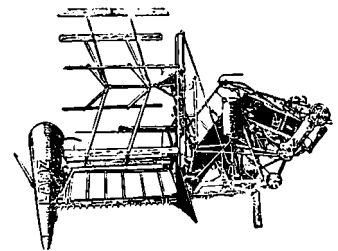
LANZ

HØSTMASKINER
BULLDOG TRAKTORER
SVINGSTEMPEL - PRESSERE

Kartoffeloptageren L K-20

Allingaabro Tørveværker
Ringsted Tørvepressere
samt Reservedele hertil

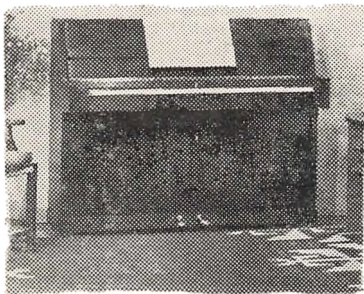

Carl Franck's Maskinforretning

»CITY« - Telefon Hillerød 215

Gerda

Slotsgade 43 . Hillerød

Vælg
»Neumanns
Piano«

Det ideelle
Instrument

MUSIKHUSET

Tel. 503

A. KNUDSEN

Hillerød

DET
RIGTIGE
↓

Dame- og Herreskræderi

faas kun hos

O. E. Johansson

Telefon 831 - Hillerød

Geertsens Conditori

Fernbanevej 24 - Telefon 1384 - 1385

Bestillingen
sendes overalt

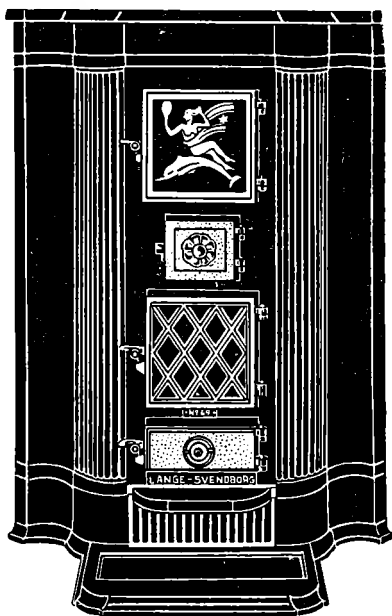
- Bedste Kaffé
- Lækreste Kager
- Alltid varmt Wienerbrød

Største Udvalg
elegant fodtøj.
Herman Hou.

Slotsgade 22 HILLERØD Telefon 211

SVENDBORG OVNE

Kaminer
Komfurer
Brændeovne
Spareovne

CARL H. MOGENSEN

HILLERØD STØBEGODSLAGER

Helsingørsgade 34 . Telefon 207

B&O Det danske
Kvalitetsmærke

FAAS KUN I

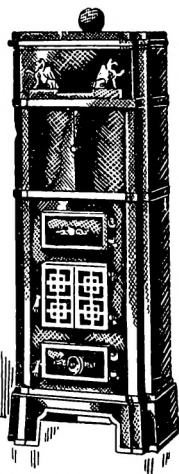
NISSENS RADIO

Sdr. Banevej 16 . Telefon 1428 . Hillerød

Navnet
garan-
terer

Ovnen
opfylder
Garantien

Rundtrækovne

Eneforhandler: **Frederiksborg
Støbegodslager**

v/ Laur. Larsen
Slotsgade 71 - Telefon 1180

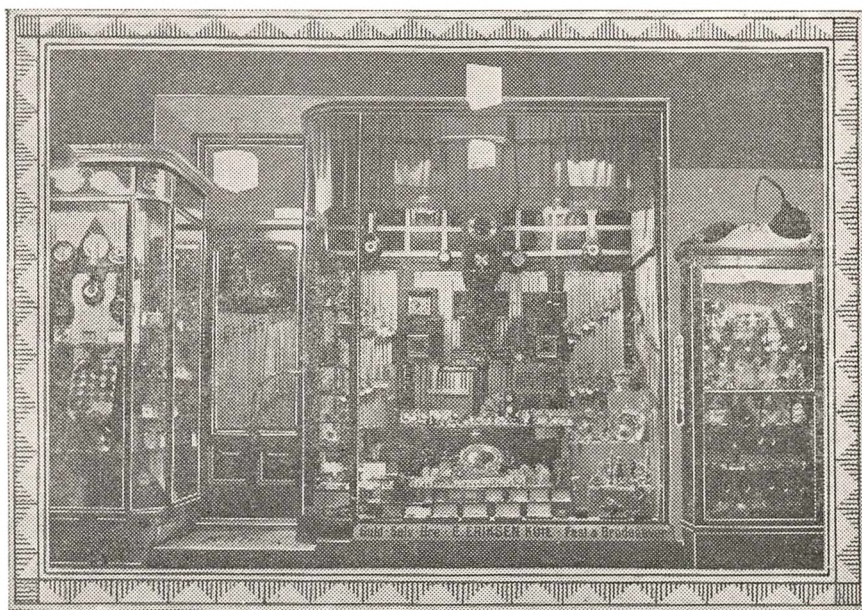
Hvis De søger

efter en god Idé til Jule-
gaven — saa kom til os.

*Her findes mange forskellige Slags elek-
triske Nyttegenstande, saasom Lamper,
Strygejern, Lysekroner; Kogeapparater
m. v.*

J. A. OLSEN

Helsingørgade 1 . Telefon 532 . Hillerød

E. ERIKSEN KØIE
Optiker, Urmager og Guldsmed

Hillerød
Telefon 266

Søger De
Spisestel - Kaffestel,

skulde De se vor Udstilling i vore
Lokaler paa 1ste Sal

O. Petersen & Co.

(Ejnar Nielsen)

Hillerød

**Den nyttige
Julegave køber
De hos os**

Stort Udvalg i

Manufakturvarer,
Trikotage
og Konfektion

*Alle Varer
bliver lagt i
fikse
Juleæsker*

SEJER OLSEN

Slotsgade 39

Telefon Hillerød 839

**JULEBLOMSTER!
JULEKRANSE!**

I STORT UDVALG ANBEFALES FRA

Handelsgartner JOH. LARSEN

Hostrupsvej

Telefon 76 . Hillerød

De behøver ikke at være i Tvivl
om Julegaven,
hvis De prøver

Brøderimagasinet

Lige fra Silkedug til Juletræstæppe

Stramajtofler, Tasker til Lommetørklæder

Anna Jørgensen

Missionshotellets Mellembygning

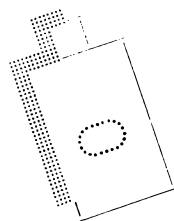
Telefon Hillerød 874

**HILLERØD DAMP-FARVERI
OG KEM. TØJRENSNINGS-ANSTALT**

v/ Otto Ahrenst

Ndr. Banevej 1 -- Telefon 852

Hillerød Materialhandel

Speciale:

Medicinalvarer

Sygeplejeartikler

Parfumer

Edv. Skafdrup

Materialist -- Drogist

Slotsgade 1 -- Telefon 110

*Normale Mennesker er under Udvikling gennem
hele Livet. Hvad man fandt smukt for 10 Aar siden,
finder man maaske hæsligt i Dag!*

*Hvis Deres Møbler er begyndt at gaa Dem paa
Nerverne, saa De synes, at de ikke længere er til at
være i Stue med, saa er det paa Tide at se indenfor hos*

Borella-Hansen & Co.,

som netop specialiserer i

Møbler for Viderekomne.

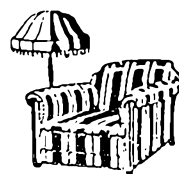
Telefon 598 . Hillerød.

H. CHR. HANSEN

Sadelmager og Tapetserer

Telefon 77

Hostrupsvej 3, Hillerød

Pelse - Svaggers
 Kraver - Capes
 Skindvarer

Største Udvalg, bedste Forarbejdning, eget Værksted

HUSTED

Helsingørgade 11 - Hillerød - Telefon 254

Lædervarer

er en
 kærkommen
 Julegave

EMIL ANDERSEN

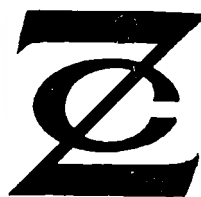
Slotsgade 25 Telefon 1075 Hillerød

Køb Gaver af Guld og Sølv
 hos Fagmanden

GULDSMÆD EILER RASMUSSEN

SLOTSGADE 10 . HILLERØD . TLF. 331

Altid de sidste Nyheder i

Manufaktur
Sengeudstyr

Kjolestoffer
Frakker
Kjoler
Bluser
Nederdele

Zandersen - Hillerød

Telefon 237

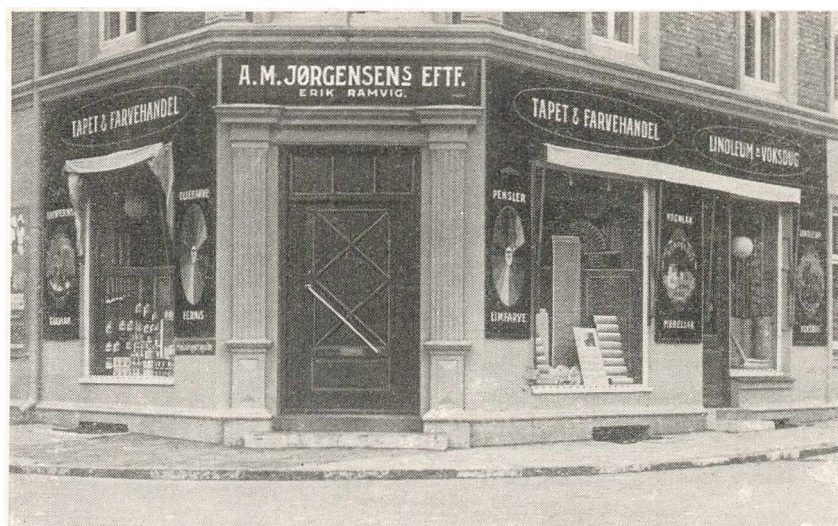
MØBLER

saa er det

paa Svendsens Hjørne

N. S. Svendsen & Søn I/S Hillerød

Farvelader
Farveblyanter
Modellervoks

Malebøger
Maletkasser
Kunstmaler-
pensler

forefindes i stort Udvalg paa Hjørnet af

Nordre Banevej og Helsingørgade - Hillerød

A. M. JØRGENSENS EFT. - ERIK RAMVIG

Special Farve-, Tapet- og Linoleumsforretning

Telefon 168 . Hillerød

Byg Deres Villa i Hillerød

Udsnit af Sandviggaard, set fra det nye Central-Sygehus.

Hillerød Kommunes

smukt beliggende og gode

Grunde ved Store Dyrehave

Lempelige Betalingsvilkaar — Ingen Udgift til Vejanlæg

De højtbeliggende Sandviggaards Jorder

15 Min. Gang fra Hillerød Station

Det idylliske Holmene

7 Min. Gang fra Hillerød Station

Henvendelse til Byens Ejendomsmæglere eller Hillerød Borgmesterkontor (Tlf. 244)

Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse *Stiftet 1842*

Indlaanskapital ca. 46 Millioner . Reservefond ca. 6.750.000 Kr.

Hovedkontoret i Hillerød
er aabent daglig 9—15 . Telefon 78 . 3 Ledninger
Boksrøm udlejes

Kontordage afholdes i:

Filialen i Frederikssund Daglig 10—12 og 15—16 . Lørdag 10—1 Tlf. 35		Birkerød Daglig 10—15 Lørdag 10—13 Tlf. 478	Farum Daglig 9,30—11 Tlf. 248	Fredensborg Daglig 14—15,30 Tlf. 232
Fr.værk Daglig 11—13 Tlf. 336	Ganløse Tirsdag og Lørdag 10,30—12 Tlf. 35	Gilleleje Daglig 10,30—12 Tlf. 170	Græsted Daglig 14,30—16 Tlf. 70	Helsingø Daglig 14—16 Tlf. 244
Hornbæk Daglig 14,30—16 Tlf. 15	Hørsholm Daglig 12—13,30 Tlf. 507	Lillerød Daglig 12—13,30 Tlf. Allerød 38	Slangerup Daglig 14,30—16 Tlf. 26	Vexø Tirsdag og Lørdag 13-14 Tlf. Søsum 117